

ज्वालामूखी गाउँपालिकाको
आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

यस ज्वालामूखी गाउँपालिकाको गरिमामय गाउँसभा (पन्ध्रौँ अधिवेशन) मा उपस्थित गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष ज्यू, गाउँसभा सचिव ज्यू, वडा अध्यक्ष ज्यूहरु, गाउँकार्यपालिकाका सदस्य ज्यूहरु, गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु, सम्पूर्ण राष्ट्र सेवक कर्मचारी, पत्रकार मित्रहरु साथै हाम्रो निमन्त्रणालाई स्वीकार गरी यस गाउँसभा सफल बनाउन र यसको गरिमालाई बढाउन पाल्नु हुने सबै पेशा, वर्ग, सेवा र समूहमा आवद्ध सम्पूर्ण अतिथि महानुभावहरुमा म यस गाउँपालिकाको जन निर्वाचित अध्यक्ष र गाउँपालिका परिवारको तर्फबाट हार्दिक स्वागत एवं आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु।

२०७९ साल वैशाखमा स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न भई निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुले कार्यभार सम्हालेको पनि ३ वर्ष अवधि पूरा भएको छ । यस अवसरमा ज्वालामूखी गाउँपालिकाको गाउँसभा (पन्ध्रौँ अधिवेशन)को अधिवेशनलाई सम्बोधन गर्न पाउँदा आफुलाई गौरवान्वित महसुस गरेको छु ।

यस अवसरमा सबैभन्दा पहिला म राष्ट्रको गौरव, राष्ट्रिय एकता र अखण्डताका लागि संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापना तथा समग्र मुलुकको शान्ती, प्रगती र उन्नतीका लागि विभिन्न कालखण्डमा देशमा भएका क्रान्ती, सशस्त्र आन्दोलन तथा जनआन्दोलनहरुमा आफ्नो अमूल्य जिवन अर्पण गर्नुहुने महान शहिदहरुमा भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । साथै वेपत्ता, घाईते, अपाङ्गता भएका एवं विभिन्न आन्दोलनमा नेतृत्व गर्नुहुने सबै प्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दछु ।

धादिङ जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित यो गाउँपालिकाले विकासका विविध सम्भावना बोकेको छ । बेंशीदेखि पहाडसम्मको सबै प्रकारको प्राकृतिक विविधता बोकेको यस गाउँपालिका क्षेत्रमा कृषि र पर्यटनलाई नमुनाको रुपमा विकास गरी समग्र गाउँको आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकासमा उल्लेखनीय योगदान हुने सम्भावना देखिन्छ, जिल्ला सदरमुकामसँग जोडिएको यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै पनि भू-भाग विकट अवस्थामा रहेको छैन । नेपालको राष्ट्रिय गौरवको अत्याधुनिक जलाशययुक्त बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनाको सबैभन्दा बढी प्रभावित क्षेत्र यसै गाउँपालिका क्षेत्रभित्र पर्दछ । यहाँबाट उक्त जलाशय र उत्तर तर्फको मनोरम गणेश हिमाल, बुढीगण्डकी र नेत्रावती नदीको मध्य भागमा अवस्थित विशाल मनमोहक सल्यानटार फाँट लगायत अन्य विभिन्न हिमश्रृंखला अवलोकन गर्नुका साथै दक्षिण महाभारत लेकको हरियाली दृश्य अवलोकनको लागि समेत उपयुक्त स्थान रहेको छ । गाउँपालिकाको सामिप्यमा रहेका नेत्रावती र बुढीगण्डकीको अविरल बहावका कारण बुढीगण्डकीको सौन्दर्यता, चरन क्षेत्र र टारहरुको मनमोहक दृश्य तथा संस्कृतिक रुपमा रहेका जलमूखीमाई, ढोला मण्डली, मैदी कोट, खरि कोट, अनकन्या मन्दिर (चैनपुर कोट), बैष्णवी देवी मन्दिर जस्ता धार्मिक, पुरातात्विक एवं पर्यटकीय प्रचुर सम्भावना बोकेका क्षेत्रको विकासको माध्यमबाट गाउँपालिकामा पर्यटन, आर्थिक, सामाजिक, तथा पूर्वाधार विकास गर्न सकिने प्रबल सम्भावनाहरु रहेका छन् । हामीसँग स्रोत साधन हुँदा हुँदै पनि यसको दिगो तथा समुचित परिचालनको अभावमा अपेक्षित सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्न सकेको छैन । यद्यपि उपलब्ध स्रोत साधनको प्रभावकारी प्रयोग गर्दै सकारात्मक सौँच, दृढ संकल्प र सामूहिक ईच्छा शक्तिका साथ अघि बढेमा हामीले कल्पना गरेको समृद्ध ज्वालामूखी निर्माण गर्न सुदुर भविष्य पर्खनु पर्नेछैन ।

हामी सबै जानकारी नै छौं,हाम्रा चाहना र आवश्यकताहरु असिमित छन्, तर स्रोत र साधन सिमित छ । सिमित स्रोत र साधनको न्यायोचित वितरण तथा अधिकतम प्रयोगबाट समग्र गाउँपालिका क्षेत्रका आम नागरिकको विकास तथा परिवर्तनको चाहनालाई सम्बोधन गर्न प्रयास गरिने छ । सिमित स्रोत र साधनलाई विनियोजन गर्दा प्राथमिकताका आधारमा योजना छनौट गरी समूदायको अधिकतम जनसहभागिता, सहकार्य तथा सामूहिक हित र साझेदारीमा विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने अहिलेको टङ्कारो आवश्यकता र यथार्थ हो ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

अब म यस सम्मानित सभामा चालु आ.व. २०८१/०८२ को नीति तथा कार्यक्रमको प्रगतिको सारसंक्षेप प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

- गाउँपालिकाको प्रशासनिक भवन निर्माण कार्य भईरहेको र १ वर्ष भित्र कार्यसम्पन्न गर्ने लक्ष्य लिईएको छ ।
- गाउँपालिकाको विधायन समितिको सिफारिसमा चालू आ.व. मा ११ वटा ऐन, कार्यविधि, मापदण्ड र निर्देशिका निर्माण भैसकेको छ ।
- कृषि विकास कार्यक्रम अन्तर्गत खरी पिडालु प्रवर्धन कार्यक्रम, ज्वालामुखी-५, मौरीपालन प्रवर्धन कार्यक्रम, ज्वालामुखी-६, कृषि व्यावसाय (एभोकाडो खेती तथा सिचाई केन्द्र स्थापना) प्रवर्धन कार्यक्रम, ज्वालामुखी-७, कफि खेती प्रवर्धन कार्यक्रम, जैविक रसादी तथा आ.ई.पी.एम् एप्रोचका सामाग्रीहरु वितरण कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।
- प्रदेश सरकारसंग समन्वय गरि एक वडा एक कृषि उत्पादन कार्यक्रम माग गरिएकोमा वडा नं. ५ मा सुन्तला खेतीको लागि छनौट भई कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा छ ।
- पशुपंक्षीहरुको लागि निशुल्क औषधी वितरण तथा परामर्श सेवा कार्यक्रम संचालनका साथै कृतिम गर्भाधान कार्यक्रम संचालन भएको छ ।
- पशु सेवा कार्यक्रम अन्तर्गत लम्पी स्किन डिजिज र पी.पी. आर खोप कार्यक्रम, हलगोरु पाल्ने कृषकहरुमा अनुदान, दलित तथा सिमान्तकृत समुदायको लागि गाई/भैसी थलो सुधार कार्यक्रम, नया बंगुर पकेट विकास कार्यक्रम, उत्पादनमा आधारित दुधमा प्रोत्साहन कार्यक्रम सम्पन्नको अन्तिम चरणमा रहेको ।
- वडा नं. ६ को गैरीगाउँमा गैरीगाउँ सामुदायिक होमस्टे संचालन तथा MEDPA कार्यक्रम अन्तर्गत होमस्टे तालिम संचालन तथा प्रविधि हस्तान्तरण गरिएको छ ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक विद्यालयको स्थलत रुपमा गाउँ शिक्षा समिति मार्फत अनुगमन गरि दरवन्दी मिलान गरिएको छ ।
- दलित, अपाङ्गता भएका र आर्थिक रुपमा विपन्न समूदायका छात्रछात्रालाई लागि छात्रवृत्ति प्रदान गरिने र कक्षा ११-१२ अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीहरुको लागि पुर्ण छात्रवृत्ति प्रदान गरिएको छ ।

- विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रमलाई व्यवस्थित बनाइ पोषणयुक्त खाजा खुवाउन विद्यालयलाई उत्प्रेरित गरी जंक फुडको प्रयोग निषेध कार्यक्रम संचालन भएको छ ।
- खेलकुद कार्यक्रम अन्तर्गत राष्ट्रपती रनिङ सिल्ड प्रतियोगिता, भलिबल र फुटबल प्रतियोगिता समेत सम्पन्न भएको छ ।
- स्वास्थ्य वीमा कार्यक्रम अन्तर्गत सामूदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु, गरिव घर परिचयपत्र वहक र अपांगता भएका व्यक्तिलाई निःशुल्क स्वास्थ्य वीमा गरिएको छ ।
- न्यूनतम सेवा मापदण्ड मूल्याङ्कन बमोजिम ढोला स्वास्थ्य चौकी वडा नं. ४ जिल्ला स्तरमा प्रथम र प्रदेश स्तरमा उत्कृष्ट नमुना स्वास्थ्य संस्थाको रूपमा सिफारिश भएको छ ।
- घरमा सुत्केरी शून्य(पूर्ण संस्थागत सुत्केरी) हुने गाउँपालिका घोषणामा बागमती प्रदेशमा पहिलो भएको छ ।
- स्वास्थ्य चौकीको गुणस्तर सुधारको लागि कमी कमजोरी पहिचान गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयबाट तयार गरिएको न्यूनतम सेवा मापदण्ड बमोजिमका सूचकहरु पुरा गरि ४ वटै स्वास्थ्य चौकीहरु उत्कृष्ट (हरियो) भएको छ ।
- ज्वालामूखी ग्रामीण खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन बोर्ड स्थापना भई गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका ३३ वटा खानेपानी आयोजनाहरु बोर्डमा आवद्ध हुने कार्य भैरहेको छ । साथै बोर्ड मार्फत नै गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको खानेपानी आयोजनाहरु निर्माण तथा मर्मत संहार कार्य भैरहेको छ ।
- ज्वालामूखी ग्रामीण खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन बोर्ड मार्फत गुणस्तरिय र सुरक्षित खानेपानीको प्रत्याभुती गर्नको लागि खानेपानी ल्याव संचालनमा आएको छ ।
- नमुना सफा र स्वच्छ गाउँ घोषणा मिसन ८२ अन्तर्गत वडा नं. ३, ६ र ७ वडा नमुना सफा र स्वच्छ वडा घोषणा भैसकेको छ ।
- चालु आ.व. मा हुलाक भञ्ज्याङ चैनपुर बुङ्कोटघाट बाङ्गेरह सडक, साधभञ्ज्याङ खरी बुङ्कोटघाट सडक खण्ड, मैदीभञ्ज्याङ अमराई दरबुङ्घाट सडक कालोपत्रे भईरहेको छ । साथै साधभञ्ज्याङ ढोला मैदी सडक कालोपत्रे गर्नको लागि ठेक्का प्रकृयाबाट वोलपत्र आह्वान भै सम्झौता समेत भएको छ ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका अधिकांश शाखा सडकहरुको मर्मत कार्यमा गाउँ, टोल, बस्तीमा सिढी ढलान गरिएको छ ।
- चालु आ.व. २०८१/०८२ मा संघीय सरकार र बागमती प्रदेश सरकारबाट यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विनियोजन भएका अधिकांश योजना तथा कार्यक्रमहरु सम्पन्न भईसकेको र बाँकी योजना तथा कार्यक्रमहरु सम्पन्न हुने अन्तिम चरणमा रहेको छ ।
- बाल विवाह अन्त्यका लागि समुदाय परिचालन कार्यक्रम अन्तर्गत ज्वालामूखी गाउँपालिका वडा नं.१ को रातमाटा आ वि र पिपलटार आ वि र वडा नं. ५ को बालादेवी मा वि मा सचेतनामुलक सडक नाटक सम्पन्न गरिएको छ ।

- गृहिणी महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम अन्तर्गत ३० जना महिलाहरूलाई सिलाई कटाई तालिम र ८० जना महिलाहरूलाई मौरीपालन तालिम तथा प्रविधि हस्तान्तरण गरिएको छ ।
- गाउँपालिका, विषयगत शाखा, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र १२ वटा माध्यामिक विद्यालयमा विद्युतीय हाजिर जडान गरिएको छ ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई मौरीपालन तालिम संचालन गरी ४७ जनालाई ४७ वटा मौरीघार वितरण गरिएको थियो भने २३ जनालाई बाटेको धुप बनाउने तालिम संचालन गरिएको छ ।
- गाउँपालिका, विषयगत शाखा र वडा कार्यालयमा डिजिटल वडापत्र जडान भएको छ ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

१. यस गाउँपालिकाको आगामी आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम ज्वालामूखी गाउँपालिकाले परिकल्पना गरेको “शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार: समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार” भन्ने दीर्घकालीन सौँच समेतका आधारमा आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक रूपमा पछाडि परेका/पारिएका समुदायहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखदै आम गाउँपालिकाबासीको सर्वोपरी हितलाई केन्द्र भागमा राखी तयार पारिएको छ ।
२. ज्वालामूखी सरकारले गाउँपालिकाको समग्र विकास तथा सेवा प्रवाहको लागि नवीन र रूपान्तरणकारी योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्नु आजको आवश्यकता हो ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

अव म यस गाउँपालिकाको आगामी आ.व. २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु । नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्नु पूर्व यस गाउँपालिकाको वार्षिक गाउँ विकास योजनाको सौँच, लक्ष्य र उद्देश्यको बारेमा छोटो प्रस्तुत गर्न चाहान्छु ।

गाउँपालिकाको दीर्घकालिन सौँच: “शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि , पर्यटन र पूर्वाधार-समृद्ध ज्वालामूखीको मूल आधार” रहेको छ ।

लक्ष्य: गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, मानविय विकासमा अभिवृद्धि भई गाउँबासीको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार भएको हुनेछ ।

उद्देश्य: गाउँपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, मानवीय विकास, संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह, सुशासन, समावेशी तथा गुणस्तरीय र वातावरणीय रूपमा सन्तुलित भई गाउँबासीको जीवनयापन गतिशील तथा सुरक्षित भएको हुनेछ ।

सिद्धान्त: बजेट विनियोजन गर्दा मूलतः आवश्यकता, सम्भाव्यता, पारदर्शिता, सहभागिता र स्रोत सुनिश्चितताका सिद्धान्तहरु अवलम्बन गरिनेछ ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

अव म वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्दा लिईएका आधारहरू प्रस्तुत गर्दछु ।

- ❖ नेपालको संविधानको अनुसूचि ८ र ९ ले निर्दिष्ट गरेका स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकारहरू,
- ❖ मौलिक हकहरू, राज्यको निर्देशक सिद्धान्त र नीतिहरू,
- ❖ संघिय सरकारले अंगिकार गरेको सोह्रौं आवधिक योजनाले निर्धारण गरेको लक्ष्य, नीति तथा प्राथमिकताहरू,
- ❖ संघिय सरकार तथा प्रदेश सरकारले अंगिकार गरेका आर्थिक तथा वित्तिय नीतिहरू,
- ❖ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, का विभिन्न प्रावधानहरू,
- ❖ दिगो विकासका लक्ष्यहरू,
- ❖ नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त बजेट सिलिङ्ग र सोको साथमा प्राप्त बजेट तर्जुमा गर्दा लिनु पर्ने आधारहरू,
- ❖ सरोकारवालाहरूबाट प्राप्त राय / सुझावहरू,
- ❖ सहभागिता मूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत प्राप्त योजना तथा सुझावहरू,
- ❖ विगत वर्षहरूमा सम्पन्न भएका गाउँसभाहरूबाट भएका निर्णयहरू,
- ❖ गाउँकार्यपालिकाले योजना तर्जुमाका लागि निर्णय गरी तोकेका आधारहरू,
- ❖ बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४, का विभिन्न प्रावधानहरू,
- ❖ स्थानीय राजस्व परामर्श समिति, बजेट सिमा निर्धारण तथा स्रोत अनुमान समिति तथा विषयगत समितिहरूबाट प्राप्त राय सल्लाह र सुझावहरू,
- ❖ लेखा परीक्षण प्रतिवेदन लगायत विभिन्न कार्यक्रममा प्राप्त सुझावहरू,
- ❖ ज्वालामूखीको मौलिक पहिचान तथा विशेषताहरू आदि ।

अव म आ.व. २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रममा भएका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

- ❖ कृषिमा आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरणमा जोड
- ❖ पूर्वाधार विकास तथा दिगो व्यवस्थापन
- ❖ शिक्षा क्षेत्रमा गुणात्मक सुधार
- ❖ सर्वसुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह
- ❖ उत्पादन र उत्पादकत्वमा अभिवृद्धि
- ❖ सुशासन र वित्तिय अनुशासन
- ❖ खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन
- ❖ आन्तरिक रोजगार प्रवर्द्धनमा जोड
- ❖ वातावरण संरक्षण र दिगो विकास
- ❖ लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण
- ❖ सूचना प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाह
- ❖ विपद् व्यवस्थापन, उद्धार, राहात र पुनस्थापना

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

अब म प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रअनुसारको क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रमहरु प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

क्षेत्रगत नीतिहरु

१. आर्थिक नीति

क. कृषि तथा पशुपंक्षि विकास नीति

१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका किसानहरुले उत्पादन गरेका कृषि उपजहरुलाई निश्चित मापदण्ड तयार गरी कृषि सहकारी तथा कृषिसँग सम्बन्धित अन्य संघसंस्था मार्फत खरिद गरी बजारीकरण तथा विक्री वितरणको लागि आवश्यक स्रोत व्यवस्थापन गरिनेछ ।
२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कृषिलाई व्यवसायिकरण गरि गाउँपालिकालाई खाद्य, तरकारी, फलफुल, पशुजन्य वस्तुमा आत्मनिर्भर बनाउँदै गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्न खण्डिकृत जग्गालाई चक्काबन्दी गरि व्यवसायिक कृषि पकेट क्षेत्र कार्यक्रम संचालन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।
३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र उत्पादन हुने कृषि जन्य उत्पादनलाई प्रोत्साहन गर्न "उत्पादन साथमा अनुदान हातमा" - उत्पादनको आधारमा कृषि अनुदान प्रणालीलाई निरन्तरता दिईनेछ । जस अनुरूप गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका किसानले उत्पादन गरेको दुधमा उत्पादनको आधारमा प्रति लिटर रु. ३ का दरले सहकारी मार्फत अनुदान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
४. दिगो अर्थतन्त्रको विकासका लागि गाउँपालिकामा "एक घर एक करेसावारी" को नीतिलाई लागू गरिनेछ भने गाउँपालिकाको विशेष पहिचान बोकेको उत्पादनको खोजी गरी सो को बजारीकरण गर्दै यसका उत्पादनहरुलाई अझ गुणस्तरीयता प्रदान गर्न विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्था, सहकारी तथा निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यलाई अगाडि बढाइने छ । यसको लागि आवश्यक श्रोतको व्यवस्था गरिनेछ ।
५. सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्र बीचको त्रिपक्षीय सहकार्यमा "एक घर एक टनेल" नीति लागु गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।
६. "एक टोल एक सामूदायिक कृषि उत्पादन, एक वडा एक विशेष उत्पादन क्षेत्र" नीति मार्फत आमनिर्भर स्थानीय अर्थतन्त्रको निर्माण गरिनेछ । साथै फलफुलमा आत्मनिर्भर गाउँपालिका बनाउनको लागि "एक घर उत्पादन साथ ५ लिचि ५ आप" कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
७. "रैथानेमा गर्व गरौं" रैथाने जातका वालीको पहिचान, प्रयोग, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै उत्पादन, उपभोग र बजारीकरणलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिईनेछ । साथै कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरणको लागि हाट बजार तथा कृषि मेला संचालन गर्ने नीति लिईनेछ ।

८. रासायनिक विषादिको प्रयोगको असर बारे जनस्तर सम्म जनचेतना जगाउनको लागि विद्यालय र सार्वजनिक स्थलहरूमा विषादीको असरबारे ब्यानर बनाई टासैं गरिने छ र रासायनिक विषादिको प्रयोगलाई न्यूनिकरण गर्दै स्थानीय स्तरमा पाईने चिल्ने, पोल्ने, अमिलो, पिरो र तितो जस्ता स्थानीय चिजहरूको प्रयोग गरि जैविक रसादी बनाई प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने नीति लिईएको छ ।
९. पशुजन्यको मल-मुत्र व्यवस्थापनको लागि गोठ तथा भकारो सुधार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईने छ ।
१०. भूमि बैंक स्थापना गरी बाँझो जग्गा गाउँपालिकाले लिजमा लिई वास्तविक किसानलाई जग्गा लिजमा दिने र उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी केन्द्रित गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ । साथै बाझो जग्गा राख्ने जग्गाधनीहरूलाई जरिवाना लगाउने व्यवस्था गर्न कानून संरचना निर्माण गरिनेछ ।
११. आकासे पानी संकलन गरि वर्षैभरि सिँचाईको व्यवस्था मिलाउनका लागि प्लाष्टिक पोखरी, रिचार्ज पोखरी निर्माण तगाएयका साना सिँचाई कार्यक्रम सञ्चालनमा गरि उत्पादन सम्भाव्यता भएको क्षेत्रहरूमा बाली बिमा तथा बाली सिविर सञ्चालनमा ल्याईनेछ । साथै खाद्य अधिकार तथा खाद्य प्रणालि रणनीतिक योजना सम्बन्धि कार्यक्रम सञ्चालनमा गरिनेछ ।
१२. उत्पादनको सम्भाव्यता भएको क्षेत्रहरूमा नगदे बाली, औधोगिक बाली (अदुवा, बेसार, कफी), कन्दमुल (सखरखण्ड, पिडालु), मौरीपालन, फलफुल (सुन्तला, एभोकाडो, लिची, आँप) खेति प्रवर्धन कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याईनेछ ।
१३. किसानहरूलाई सजिलो, छिटो र कम लागतमा खेती गरि उत्पादनमा वृद्धि गर्नको लागि विभिन्न प्रकारका कृषि औजार साथै गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यवसायिक मौरीपालन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ । यसको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
१४. कृषि उपजको व्यवस्थापनका निम्ति संकलन/भण्डार चिस्यान केन्द्र, प्रशोधन केन्द्र स्थापना गरि बजारीकरणलाई सहज बनाईनेछ । साथै वडा स्तरिय तथा गाउँपालिका स्तरीय कोसेली घर संचालन कार्यक्रमलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
१५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका उत्कृष्ट कार्य गर्ने किसानलाई ज्वालामूखीको शान, ज्वालामूखीको किसान भन्ने नाराका साथ उत्कृष्ट किसान सम्मान कार्यक्रम गरिनेछ ।
१६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कृषकहरूले पालन गरेका पशुपंक्षीहरूको बीमा कार्यक्रमलाई यस आ.व.वाट निरन्तरता दिईनेछ ।
१७. गोरु संरक्षण र कमजोर किसान संरक्षण अन्तर्गत हलगोरु पाल्ने कृषकलाई अनुदान दिने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
१८. विभिन्न पशुपंक्षीहरूमा लाग्ने परजीवि रोग नियन्त्रणका लागि निशुल्क औषधी वितरण तथा परामर्श सेवा उपलब्ध गराईने कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

१९. दुग्ध उत्पादनमा गाउँपालिकालाई आत्मनिर्भर एवं व्यावसायिक बनाउन गाई, भैँसीको नश्व सुधार एवं उत्पादकत्व वृद्धिका लागि कृतिम गर्भाधान (Sexed Semen) मिसन कार्यक्रमको सुरुवात गरिएकोले यसलाई पुन निरन्तरता दिईनेछ ।
२०. पशुपंक्षीमा लाग्ने विभिन्न माहामारी रोग तथा जुनोटिक रोग नियन्त्रणको लागि निशुल्क खोप कार्यक्रम संचालन गरिएकोले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ । साथै पशु स्वास्थ्य सेवा सुधार अन्तर्गत पशु प्रयोगशाला स्थापना भएकोले यसलाई थप व्यवस्थित बनाईनेछ ।
२१. आवश्यक पशु आहार व्यवस्थापन र तालिम कार्यक्रम संचालन गरी पशुपंक्षी जन्य पदार्थको उत्पादनमा वृद्धि गरिनेछ। साथै असल पशु अभ्यास तथा जुनोटिक रोग सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२२. गाउँपालिकालाई रेबिज सुरक्षित क्षेत्र बनाउन सबै वडाहरुमा कुकुर बन्ध्याकरण शिविर संचालन गरिएकोले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
२३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कृषि तथा पशु विकास पकेट क्षेत्र निर्धारण गरि कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक कानूनी संरचना निर्माण गरिनेछ ।

ख. सहकारी विकास सम्बन्धी नीति

२४. गाउँपालिकाको सहकारी ऐन संशोधन भैसकेको र सहकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यविधि समेत तयार भईसकेकोले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सम्पूर्ण सहकारी संस्थालाई विज्ञ सहितको टोलीले सघन अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरि आवश्यकता र कार्यक्षेत्रको आधारमा सहकारी संस्थालाई एकिकरण गरिनेछ । यसको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरि सहकारीलाई परस्कृत तरिकाले संचालन गर्नका लागि आवश्यक वातावरण तयार गरिनेछ ।
२५. “समृद्धिको लागि सहकारी अभियान” लाई सफल पार्न साना व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति वा समूहलाई सहकारीमा आबद्ध गराई आत्मनिर्भर गराउने नीति लिइनेछ ।
२६. विद्युतीय प्रणाली मार्फत् सहकारी संस्थाको दर्ता, नियमन र प्रवर्द्धन गरिने कार्यलाई निरन्तरता दिइ थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
२७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका सहकारी संस्थाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि सहकारी संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन र सहकारीको ऐन कानुन सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम संचालन गरिने छ ।
२८. गाउँपालिका भित्रका सहकारी संस्थाहरुलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहित गरी सहकारीको परिचालनबाट परम्परागत कृषि प्रणालीलाई आधुनिक र व्यावसायिक बनाउने नीति अबलम्बन गरिने छ ।

२९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका संचालित कृषि सहकारी संस्था मार्फत साझेदारीमा एक वडा एक नर्सरी स्थापना कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरिनेछ ।

ग. राजस्व परिचालन तथा वित्तिय व्यवस्थापन नीति

३०. नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तहलाई दिएको २२ वटा एकल अधिकार क्षेत्र भित्र रही श्रोत परिचालनलाई समतामूलक, प्रगतिशिल र न्यायपूर्ण पद्धती अपनाई कर तथा राजस्व निर्धारण गरिने छ । सबै सरोकारवाला करदाताहरूको सहभागितामा राजस्व अभिवृद्धि गरी कुल बजेटमा आन्तरिक आम्दानीको हिस्सालाई बढाइदै लगिने छ ।

३१. गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार भईसकेकोले राजस्वका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी राजस्व अभिवृद्धि गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ । साथै राजस्वका दर तथा क्षेत्र निर्धारण गर्दा उक्त कार्ययोजनाले निर्देशित गरे अनुरूप स्थानीय राजस्व परामर्श समितिको सिफारिशको आधारमा करका दायराहरू निर्धारण गरिनेछ ।

३२. राजस्व सम्बन्धी संभाव्यता अध्ययन कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी बढाउँदै कर प्रणालीलाई व्यवस्थित र वैज्ञानिक बनाइनेछ । साथै सम्पत्ति करलाई व्यवहारिक, वैज्ञानिक र न्यायोचित बनाइने छ ।

३३. गाउँपालिकाले संकलन गर्ने कर, सेवा शुल्क तथा जरिवाना बैकिंग प्रणालीबाट मात्र लिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

३४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सम्पूर्ण करदाताहरूलाई करको दायरामा ल्याउनको लागि कर शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरि उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान गर्ने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

३५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका भवन तथा जग्गाको मूल्यांकन प्रणाली वस्तुनिष्ठ, यथार्थपरक एवम् वास्तविक तथ्यमा आधारित बनाउन नसक्नाले सम्पत्ति कर पूर्ण रुपमा व्यवस्थित हुन सकेको छैन । खासगरी जग्गाको वैज्ञानिक र वस्तुपरक मूल्यांकन प्रणाली नहुँदा सम्पत्ति कर, रजिष्ट्रेशन, बैकिङ कारोबार, धितो जमानत तथा किनबेचको प्रयोजनका लागि कायम गरिने मूल्य र वास्तविक बजार मूल्यबीच ठूलो अन्तर रहने गरको छ । यसबाट गाउँपालिकाले संकलन गर्ने सम्पत्ति कर तथा भूमिकर (मालपोत) मा न्यूनता आउनुका साथै कर प्रणाली पनि पूर्ण रुपमा न्यायोचित हुन सकेको छैन । यस समस्याको समाधानका लागि आगामी वर्षमा जग्गा मूल्यांकन विधिलाई वस्तुपरक रुपमा परिमार्जन गरी सम्पत्ति कर तथा भूमिकर (मालपोत) लाई वैज्ञानिक र प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

घ. रोजगारी तथा उद्यमशीलता प्रवर्द्धन नीति

३६. मिसन रोजगारी : गाउँपालिकाले यस वर्ष दिगो रोजगारी सिर्जना तथा प्रवर्द्धनलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेर "मिसन रोजगारी दिगो रोजगारी र उद्यमशीलता प्रवर्द्धन- अभियान" सञ्चालन गरिनेछ । यस अभियान अन्तर्गत हाल सञ्चालन भइरहेका सीप विकास, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन, श्रम बजार व्यवस्थापन,

लगानी अभिवृद्धि कार्यक्रम लगायतका रोजगारी र उद्यमशीलतासँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूलाई एकीकृत गरेर मिसन रोजगारी अभियान अन्तर्गत नै निरन्तरता दिइनेछ । रोजगारी सृजनाका क्षेत्रको पहिचान, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन, वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाको सीप सदुपयोग, तथा श्रम बजार अनुकूल सीप विकास कार्यक्रमहरूको निर्माण र कार्यान्वयन गरिनेछ । यस मार्फत गाउँपालिकाले श्रम-सीप-रोजगारीको दिगो चक्र निर्माण गर्दै उत्पादनशीलता, उद्यमशीलता र आर्थिक समुन्नतिको नयाँ आधार तय गर्ने नीति लिईनेछ ।

३७. रोजगार रणनीति निर्माण: श्रम बजारको माग, उपलब्ध स्रोत र जनशक्ति, रोजगार प्रवृत्तिको अध्ययन गरी गाउँ रोजगारी रणनीति निर्माण गरिनेछ । गाउँपालिकाले आफ्नै भूगोल, स्रोत, आवश्यकता र मागको विश्लेषण गरी गाउँपालिकामा रोजगारीको क्षेत्रमा रहेका अवसर तथा सम्भावनाको पहिचान, समस्याहरूको निदान र रोजगारी सिर्जनाका नवीनतम उपाय एवं विधिहरूको विकास गर्नका लागि रोजगार रणनीति तयार गरिनेछ ।

३८. उद्यमशीलता, श्रम बजार अध्ययन तथा सिप विकास: उद्यमशीलता विकास लाई स्थानीय रोजगारी सिर्जनाको मुख्य आधार मान्दै स्थानीय स्रोत, सीप र सन्दर्भ अनुकूल लघु तथा घरेलु उद्योग, स्टार्टअप र नवपर्वतनशील उद्यमलाई प्रवर्द्धन गर्ने नीति तथा संरचना विकास गरिनेछ । गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको युवाहरूलाई उद्यमी बनाउन र अवसरसँग जोड्नको लागि व्यवसायको संवर्धन र उद्यमहरूको द्रुतीकरण मार्फत नवप्रवर्तन वित्त र प्रविधिमा पहुँच, बजार विस्तार आम्दानी वृद्धि जस्ता विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । सिप विकास र तालिमपछिको अवसरको लागि रोजगारदाता तथा तालिम प्रदायक संस्थाहरू र तहगत सरकारहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।

३९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका उद्यमीहरूका लागि सीप विकास तालिम तथा प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

४०. विदेशबाट फर्केका स्थानीय व्यक्तिहरूका लागि आफुले विदेशमा आर्जन गरेको ज्ञान सीपलाई स्वदेशमा प्रयोग गरी थप उद्यमशीलताको विकास गर्न नीति लिईनेछ । साथै रैथाने तथा परम्परागत सिप र पेशामा आधारित उद्यम प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

ड. उद्योग तथा व्यापार नीति

४१. स्थानीय उत्पादित बस्तु जस्तै सखरखण्ड, खरी पिडालु, सुन्तला, घरेलु मदिरा आदी लाई ब्राण्डिङ, लेबलिङ, प्याकेजिङको लागि कानुनी संरचना तयार गरी आवश्यक बजेट विनियोजन गरिने छ ।

४२. उद्योगी, व्यवसायी तथा स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा स्थानीय उत्पादन बजरीकरण लाई सहज बनाउन पर्यटन मेला तथा महोत्सवको आयोजना गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

४३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका विभिन्न व्यापार व्यवसायलाई दर्ता तथा नविकरण गरि करको दायरामा अनिवार्य ल्याउनको लागि आवश्यक अनुगमन गरिनेछ ।

४४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र नयाँ उद्योग संचालनको लागि अनुमती लिन आएमा आवश्यकता र औचित्यता को आधारमा निश्चित मापदण्डमा रहि औद्योगिक वातावरण श्रृजना गरि अनुमती प्रदान गरिनेछ ।

च. पर्यटन नीति

४५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरूको विकास निर्माण, संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रचार प्रसार गरि पर्यापर्यटन, धार्मिक पर्यटन, साँस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने र पर्यटन प्रवर्द्धनको माध्यमबाट स्थानीय जनताको जीवनस्तर उकास्न पर्यटन पूर्वाधारको निर्माण, संरक्षण, सम्बर्द्धन, प्रचार प्रसार जस्ता कार्यहरू संचालन गरिएकाले यसलाई थप निरन्तरता दिई पर्यटन व्यवसाय संचालनमा विशेष जोड दिने नीति लिइनेछ ।
४६. गाउँपालिका भित्र पर्यटन विकास, विस्तार र सम्बर्द्धनका लागि गाउँपालिकास्तरीय पर्यटन गुरु योजना तयारी गरि गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सम्पूर्ण धार्मिक धरोहर, शक्तिपिठहरू, तथा पर्यटकीय क्षेत्रको क्रमश विस्तृत विकासमा टेवा पुग्ने कार्यक्रम तथा योजना तयार गरिने छ ।
४७. पर्यटन प्रवर्द्धनका निम्ति मुख्य आधारको रूपमा रहेको होमस्टेलाई प्रवर्द्धन गर्न उपयुक्त वातावरण सिर्जना गरिनेछ ।
४८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका धार्मिक एवं पर्यटकीय क्षेत्रहरूको इतिहास र परिचय खुल्ने गरि प्रचार प्रसार गर्नको लागि त्यस क्षेत्रमा धार्मिक एवं पर्यटकीय स्थलहरूको QR Code र परिचयात्मक पुस्तिका प्रकाशन गरिने साथै गाउँपालिकाको मुख्य नाकामा धार्मिक एवं पर्यटकीय स्थलको नक्सा सहितको होडिड बोर्ड राख्नको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
४९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका पर्यटकीय क्षेत्रहरूको सम्भावना पहिचाहन गरि प्याराग्लाइडिङ, केवलकार जस्ता सम्भाव्यता अध्ययन गर्नको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाईनेछ ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरू,

अव म सामाजिक विकास क्षेत्रका नीतिहरू प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

२. सामाजिक विकास नीति

क. शिक्षा, युवा तथा खेलकुद नीति

५०. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक विद्यालयहरूमा असल अभ्यास मार्फत शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्नको लागि शिक्षकहरूलाई स्थानान्तरण गरिने नीति लिईनेछ ।
५१. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका माध्यामिक विद्यालयहरूलाई आवश्यकताको आधारमा क्रमश आवसीय विद्यालय स्थापना गर्न सुरुवात गरिनेछ ।
५२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक विद्यालयहरूको आधारभुत तह कक्षा ५ र ८ को परिक्षालाई व्यवस्थित र मर्यादित बनाउनको लागि Question Bank निर्माण गरि परिक्षा संचालन गरिनेछ ।
५३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक विद्यालयहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री तथा बालमैत्री सामुदायिक विद्यालय बनाउने कार्यको थालनी गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

५४. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सामूदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई कृषि पेशा प्रति आकर्षण बढाउन "विद्यालय करेसावारी कार्यक्रम" तथा "हरित विद्यालय कार्यक्रम" संचालन भैसकेकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ । साथै नवप्रवर्तन, अनुसन्धान, विकास र आविष्कारको क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न नवप्रवर्तन, अनुसन्धान र विकास कोष स्थापना गरिनेछ । सो कार्यान्वयनको लागि स्थानीय सरकारले कानुनी संरचना निर्माण र कुल पूँजीगत खर्चको एक प्रतिशत बजेट विनियोजन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
५५. अल्पसंख्यक, लोपोन्मुख, अति सिमान्तकृत, दलित, अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपमा विपन्न समुदायका छात्र/छात्राको शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्नको लागि छात्रवृत्ति प्रदान गरिने व्यवस्था मिलाईनेछ । साथै कक्षा ११-१२ अध्ययनरत सम्पूर्ण विद्यार्थीहरूको लागि पुर्ण छात्रवृत्ति प्रदान गरिएको साथै गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सामूदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई माध्यामिक तह सम्मको शिक्षालाई पूर्ण रूपमा निशुल्क गरिएकोले सो कार्यलाई निरन्तरता दिन आवश्यक बजेट विनियोजन गरिनेछ । गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुसार प्राविधिक विषय अध्ययन गर्ने विपन्न र दलित विद्यार्थीहरूको लागि छात्रवृत्ति व्यवस्थाको निरन्तरता दिइनेछ ।
५६. सामूदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकको पेशागत विकास मार्फत प्रविधिमैत्री गुणस्तरीय शिक्षामा जोड दिईनेछ । सामूदायिक विद्यालयमा कार्यरत कर्मचारीहरू लाई आधारभुत लेखा र ICT सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
५७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामूदायिक विद्यालयमा वालवालिकालाई "झिकाउँ, सिकाउँ, र टिकाउँ" भन्ने अभियान सञ्चालन साथै "सिक्दै कमाउँदै-कमाउँदै सिक्दै" र "पढाई सँगै सिप" कार्यक्रमको सुरुवात गरिएकाले यसलाई थप व्यवस्थित बनाईनेछ ।
५८. सामूदायिक विद्यालयका शिक्षकहरू प्रसुती विदामा रहेको समयमा शैक्षिक क्षति हुन नदिन सट्टा शिक्षकको व्यवस्था गरिएको साथै शिक्षकहरूलाई पठनपाठन गर्दा Lesson Plan अनिवार्य गर्न Lesson Plan Diary तथा शिक्षक विद्यार्थी लग बुक को व्यवस्था गरिएकोले यस आ.व. मा पनि निरन्तरता दिईनेछ ।
५९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका माध्यामिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत विद्यार्थी, शिक्षक, अविभावकहरूसँग अध्यक्ष साक्षतकार कार्यक्रम संचालन गरी शैक्षिक अभिवृद्धिमा जोड दिने नीति लिईने छ ।
६०. स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकुदलाई संस्कृतिको रूपमा विकास गर्ने कार्यको सुरुवात गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
६१. गाउँपालिकाको आवश्यकता अनुसार प्राविधिक विषय अध्ययन गर्ने लक्षित वर्ग र दलित विद्यार्थीहरूको लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरि अध्ययन पश्चात अनिवार्य रूपमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कम्तिमा २ वर्ष सेवा गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइ प्राविधिक शिक्षाको पहुँच बढाइनेछ ।
६२. यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका MPhil र PhD तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको लागि गाउँपालिका क्षेत्रभित्र अनुसन्धान गर्न Research Paper/Thesis तयार गर्न आवश्यक सहयोग गरिनेछ ।

६३. गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापन, वन तथा वातावरण, कृषि र स्थानीय भाषा, रहनसहन, सस्कृति, नैतिक शिक्षा क्षेत्र समेटिने गरि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरेकोले यसको कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिईनेछ ।
६४. विद्यालयस्तरमा प्रतिकारात्मक तथा प्रवर्दनात्मक स्वास्थ्य सेव प्रवाह गर्नका लागि स्वास्थ्य शाखासँगको समन्वय र सहकार्यमा रचनात्मक सचेतनाका कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।
६५. विद्यार्थीहरुलाई आफूले निर्माण गरेका र सिकेका कुराहरुको प्रदर्शन गर्ने अवसर पाउने गरी वार्षिकरूपमा “सिकाई तथा शैक्षिक मेला” आयोजनालाई निरन्तरता दिईनेछ ।
६६. बुढीगण्डकी जलविद्युत आयोजनको डुवान क्षेत्रका विद्यार्थी तथा समायोजन भएका विद्यालयका विद्यार्थीहरुका लागि आवासीय तथा Big School को व्यवस्थापन गरी पायक पर्ने र सहजै गुणस्तरीय शिक्षा लिन पाउने हकको सुनिश्चितता गरिएकोछ । आगामी आ.व.मा यसलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
६७. आधारभुत विद्यालय (कक्षा १ देखि ५ सम्म) अंग्रेजी माध्यमबाट पठन पाठन गर्न गराउन आवश्यक पहल गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिईएको छ ।
६८. विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रमलाई व्यवस्थित बनाइ पोषणयुक्त खाजा खुवाउन विद्यालयलाई उत्प्रेरित गरी जंक फुडको प्रयोग निषेध गर्न थालनी गरिएकाले पोषणयुक्त खानामा स्थानीय उत्पादनको उपयोग हुने गरि आधारभुत तहका विद्यार्थीहरुलाई पोषिलो, ताजा र गुणस्तरीय खाजा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
६९. शिक्षकलाई उत्प्रेरणा बढाउनका लागि विषयगत शिक्षकहरुको रोष्टर तयार गर्ने, विषयगत तालिम, नमुना विद्यालय भ्रमण, उत्कृष्ट शिक्षक पुरस्कार, सूचना प्रविधिसँग जोड्ने व्यवस्था साथै सेवा र सुविधाहरु समयानुकूल बढाउँदै लगिएकाले निवृत्त शिक्षकहरुलाई सम्मान कार्यक्रमको थालनी समेत गरिएको छ । यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
७०. छात्राहरुलाई निःशुल्क रूपमा विद्यालयमा नै गुणस्तरीय तथा पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने स्यानिटरी प्याडको नियमित उपलब्धताको सुनिश्चितता गरिएकोले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
७१. वीचैमा विद्यालय छोड्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न बालमैत्री शिक्षण विधि अवलम्बन गरि जेहेन्दार, गरिब तथा विपन्न वर्गका बालबालिकाहरुलाई आवश्यकता अनुसार पाठ्यपुस्तक, पाठ्यसामग्री र पोषाक लगायतका सामग्री उपलब्ध गराई आधारभूत शिक्षा अनिवार्य गरि माध्यमिक शिक्षा सामुदायीक विद्यालयमा पढ्न उत्प्रेरित गरि विद्यालय छोड्न नदिने नीति अवलम्बन गरिएकाले यसलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।
७२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विद्यालयहरुलाई आवश्यकताको आधारमा उपलब्ध शैक्षिक अनुदानलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

७३. विद्यालय भर्नादर वृद्धि गर्ने तथा कक्षा छोड्ने दर न्यून गर्न विद्यालय भर्ना अभियान र विद्यालय जानका लागि प्रेरित गर्न विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ । साथै सरकारी, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा औपचारिक शिक्षाबाट वञ्चित बालबालिका तथा बयस्कका लागि प्रौढ कक्षा, वैकल्पिक शिक्षा र साक्षरता कक्षाहरू संचालन गर्न विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गरिएकाले सामूदायिक सिकाई केन्द्रलाई क्रियाशील बनाई सामाजिक विकासका विविध कार्यहरूमा सक्रिय बनाइनेछ ।
७४. सामूदायिक विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि र प्रोत्साहनका लागि आधारभूत तह र माध्यमिक तहको परीक्षामा उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्ने विद्यालय, विद्यार्थी तथा शिक्षक लाई प्रत्येक वर्ष उत्कृष्ट शिक्षा पुरस्कार प्रदान गर्ने कार्यको थालनी गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
७५. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सबै सामूदायिक विद्यालयहरूमा बालमैत्री संरचना बनाउने, चित्र र सन्देशहरू लेखे एवं विद्यालय भवनमा एउटै रङ्ग प्रयोग गर्ने लगायतका कार्यक्रम थालनी गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिइनेछ । । सबै विद्यालयमा विद्यालय सरसफाई तथा स्वच्छता कार्यक्रम लागू गरी ४ वटा विद्यालयलाई तीन तारे विद्यालय घोषणा गरिनेछ ।
७६. पञ्चवर्षीय गाउँ शिक्षा योजना तयार गरी विद्यालय समायोजन तथा दरबन्दी मिलान कार्यलाई निरन्तरता तथा तहगत रूपमा नियमानुसार प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गरिनेछ ।
७७. सामूदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर सुधार अन्तर्गत हरेक शुक्रबार विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप गरिने र त्यसको लागि "नो ब्याग, नो बुक" कार्यक्रम संचालन भैरहेकाले यसलाई निरन्तरता दिइनेछ । विद्यालयमा शिक्षण सिकाई क्रियाकलापमा सुधार गरिनेछ । विद्यालयमा "साथीबाट सिक्ने र साथीलाई सिकाउने" प्रणालीलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । साथै ट्राफिक सचेतना, स्वस्थ जिवन, तत्काल उपचार विधि, वातावरण तथा सरसफाई, विपदबाट जोगिने उपाय जस्ता दैनिक जिवनसँग सम्बन्धित विषयमा सीप तथा प्रशिक्षण प्रदान गरिने नीति लिइनेछ ।
७८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र **Multi Grade Multi Level Methodlogy (MGML)** "बहु कक्षा बहु स्तर सिकाइ पद्धती" लाई निरन्तरता दिइनेछ ।
७९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका माध्यामिक विद्यालयहरू मध्ये **Lead** विद्यालय बनाउन **Center of Excellence** स्थापना गर्न आवश्यक कानुनी संरचना निर्माण गरिनेछ ।
८०. "मध्यपान, धुम्रपान, लागुपदार्थ त्यागौं, समृद्ध ज्वालामूखी निर्माणमा लागौं" भन्ने मुल नारा सहित युवाहरूलाई खेलकुद लगायत अतिरिक्त क्रियाकलापमा आवद्ध गर्नको लागि प्रत्येक गाउँ टोलमा युवा क्लब गठन गर्नका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।
८१. खेलकुदको माध्यमद्वारा युवाहरूको व्यक्तित्व विकास गर्न गाउँपालिका क्षेत्रमा शारीरिक व्यायामशाला, हेल्थ क्लब रंगशाला/कबड्ढलको विकास तथा विस्तार र गाउँपालिका क्षेत्र भित्र एक गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद मैदान निर्माण गरी गाउँपालिका क्षेत्र भन्दा बाहिरका खेलाडीहरूलाई समेत आर्कषण गर्ने गरी खेलकुद क्षेत्रको विकास गरिनेछ ।

८२. युवाहरुलाई कुलत तथा द्रुव्यसनबाट बचाउन सचेतनामूलक, रोकथाममूलक मनोपरामर्श तथा उपचारात्मक कार्यक्रम र युवाहरुको लागि सकारात्मक सोच र स्वस्थ व्यवहार परिवर्तनको लागि मोटिभेसनल कार्यक्रम तथा योग शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
८३. युवाहरुका लागि स्वरोजगारमुलक सीप तथा क्षमता विकास तथा उद्यमशिलता सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गरी उद्यम सञ्चालन गर्न उद्यम विकास कोषको स्थापना गरी आफ्नै माटोमा उद्यम गर्ने वातावरण तयार गरिनेछ ।
८४. युवा वर्गलाई खेल प्रति आकर्षित गर्नका लागि राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड तथा अध्यक्ष कप खेलकुद प्रतियोगिता आयोजनालाई आगामी आ.व. मा पनि निरन्तरता दिईनेछ । साथै गाउँपालिका स्थायी ठेगाना भई जिल्ला स्तरिय, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा महत्वपूर्ण सिल्ड, मेडल, पदक विजेता हुनुहुने खेलाडीलाई उचित सम्मानका साथ पुरस्कारको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
८५. गाउँपालिकाको प्राथमिकताका विभिन्न क्षेत्रका लक्ष प्राप्त गर्नको लागि "स्वयंसेवक सेवा कोष" मार्फत स्वयंसेवक परिचालन तथा स्वयंसेवाको प्रवर्द्धन गरि गाउँपालिकाको विकास तथा विपद् व्यवस्थापन लगायतका कार्यमा युवा शक्ति परिचालन गरिनेछ ।
८६. गाउँपालिकाको नीति तथा कार्यक्रम योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मुल्यांकनमा युवाहरुको सहभागिता सुनिश्चितता गरी गाउँपालिकालाई युवामैत्री स्थानीय तह घोषणा गरिनेछ ।

ख. स्वास्थ्य तथा पोषण नीति

गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धि नारा: "कोख देखी शोक सम्म ज्वालामूखी सरकार" रहेको छ ।

८७. जनस्वास्थ्यमा लगानी बढाउनको लागि स्वास्थ्य क्षेत्रको बजेटलाई क्रमश बृद्धि गर्दै स्थानीय स्वास्थ्य प्रोफाईल निर्माण गरि "सबै नीतिमा स्वास्थ्य (Health in All Policies)" भन्ने मान्यतालाई अगाडि बढाउँदै स्वास्थ्य लक्ष्य निर्धारण गरि तथ्यमा आधारित योजना, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा गरि आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई सर्वसुलभ, कम खर्चिलो तथा गुणस्तरीय एवं भरपर्दो बनाउने नीति लिइनेछ ।
८८. स्थानीय स्वास्थ्य प्रणालीको विकास र सवलीकरणका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, आँखा सेवा, आयुर्वेद र वैकल्पिक चिकित्सा, मनोसामाजिक तथा निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक, प्रशामक र पूर्णस्थापनात्मक सेवालाई एकिकृत रुपमा संचालन गरिनेछ ।
८९. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन गरिएका स्वास्थ्य चौकी, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरु, नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र, ज्वालामूखी ग्रामीण आँखा केन्द्र तथा सामूदायिक स्वास्थ्य एकाईहरुको क्रमिक रुपमा स्तरोन्नती गरी सेवा सञ्चालन गरिनेछ । खोप क्लिनिक र गाउँघर क्लिनिकहरुलाई व्यवस्थित बनाइनेछ । स्थानीय सरकारबाट वितरण गरिने निःशुल्क सूचीका औषधीहरु सहज रुपमा वितरण गर्ने नीति रहनेछ ।
९०. गाउँपालिकामा महिला सामूदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाले गरेको योगदानको कदर गर्दै हाल पाईरहेको सेवासुविधामा समयानुकूल पुनरावलोकन गरी सेवालाई थप प्रोत्साहित गरिनेछ । महिला

सामूदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता विकास तथा अन्य अवसरहरू प्रदान गरि सेवाको पहुँच र गुणस्तर बृद्धि गरिनेछ ।

९१. सबै नागरिकहरूलाई स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा समावेश गराउनको लागि महिला सामूदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू, अति विपन्न, दलित तथा एकल महिला, एकल पुरुष, सहारा विहिन, अति अशक्त र अपांगता भएका व्यक्तिलाई निःशुल्क बीमा गर्ने व्यवस्था गरि आगामी ५ वर्ष भित्र पूर्ण स्वास्थ्य बीमित गाउँपालिका बनाईनेछ ।

९२. बढ्दै गएको नसर्ने रोगहरू तथा मानसिक रोगहरूको प्रभाव न्यूनीकरणका लागि स्वास्थ्य सचेतना, स्क्रिनिङ, निदान, उपचार तथा व्यवस्थापनको सहज पहुँच विस्तार तथा आवश्यकता अनुसारको पूर्णस्थापना सेवा प्रदान गर्न घरदैलोमा जनस्वास्थ्य सेवा निरन्तर संचालन गरिनेछ । फागुन महिना नसर्ने रोग विरुद्धको सचेतना महिना साथै **मे मिजरमेन्ट मन्थ**लाई विशेष रूपमा संचालन गरिनेछ । विशेष राहत कोष स्थापना गरी आवश्यक सहयोग तथा व्यवस्थापनमा जोड दिईनेछ ।

९३. **"म स्वस्थ, मेरो समुदाय स्वस्थ"** घरटोलमा स्वास्थ्य प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरि स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच, सामूदायिक सहभागिता तथा अपनत्व बृद्धि गरि नमुना स्वस्थ पालिका निर्माणको आधार तयार गरिनेछ ।

९४. प्रतिकारात्मक तथा प्रवर्द्धनात्मक स्वास्थ्य सेवालालाई जोड दिन साथै **"कोख देखि शोक सम्म ज्वालामूखी सरकार"** घरदैलोमा जनस्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि एक वडा एक स्वास्थ्यकर्मी परिचालन कार्यक्रम अन्तर्गत सामूदायिक स्वास्थ्य सहजकर्ताहरूको प्रभावकारी परिचालनको व्यवस्था मिलाईनेछ ।

९५. विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण शिक्षा, किशोर किशोरी प्रजनन स्वास्थ्य, महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रमहरूलाई विस्तार गरि थप प्रभावकारी बनाइनेछ । साथै विद्यालयमा संचालनमा रहेको दिवा खाजालाई पोषणमैत्री बनाई अस्वस्थकर खाना निषेध अभियान अन्तर्गत जंक फुड निषेधका लागि ३ च बन्द कार्यक्रमलाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा लगिनेछ । स्वास्थ्य शाखा र शिक्षा, यूवा तथा खेलकुद शाखासँग समन्वयमा एकिकृत स्वास्थ्य शिक्षा तथा पोषण साथै विद्यालय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता (वास) कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

९६. टेलिमेडिसिन सेवा तथा ल्याव सेवालालाई थप प्रभावकारी बनाई स्वास्थ्य संस्थालाई सूचना प्रविधि मैत्री (डिजिटलाईज) गर्नका लागि नविनतम् कार्यक्रम संचालन गरि पेपरलेस सेवा, साथै छिटो छरितो सेवा प्रदान गरि अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीलाई थप व्यवस्थित बनाइनेछ ।

९७. वडा कार्यालयमा जन्मदर्ता गर्न आउने नवशिशुहरूका लागि रु. एक लाखको जिवन विमा गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । यसको लागि विमा किस्ता वापतको पहिलो किस्ता रकम गाउँपालिकाले भुक्तानी गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

९८. गाउँपालिकामा संचालनमा रहेको ज्वालामूखी ग्रामीण आँखा केन्द्र र नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्रलाई थप व्यवस्थित बनाई सेवाको पहुँच र गुणस्तर सुधार गरिनेछ ।

९९. नमुना आमा सुरक्षा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ साथै सो को प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सहयोगी संघसंस्थाहरु तथा सरोकारवालाहरूसँग सहयोग, समन्वय र सहकार्यलाई जोड दिइनेछ ।
१००. स्वास्थ्यकर्मीहरुको क्षमता विकास तथा उत्प्रेरणाको लागि आवश्यक कार्यहरु गरिनेछ । समयानुकूल अध्ययन अवलोकन भ्रमण, तालीम तथा अन्य अवसरहरु सिर्जना गरिनेछ ।
१०१. गाउँपालिकामा निर्माणाधिन १५ शैयाँको अस्पताल निर्माण कार्यलाई पूर्ण बनाउन निरन्तर अनुगमन गरिनेछ । अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरुको पूर्वाधार विकासमा विशेष जोड दिइ सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाइनेछ । स्वास्थ्य संस्थाहरुको न्यूनतम सेवा मापदण्ड समिक्षा गरि सो को क्रममा पाईएका दुरी पहिचान गरि समाधानका लागि अनुदान तथा अन्य सहायता प्रदान गरिनेछ ।
१०२. पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था र पोषणमैत्री स्थानीय तह बनाउनका लागि तोकिएका सूचकहरु पूरा गर्नका लागि आवश्यक कार्यहरु गरि घोषणाका लागि तयार गरिनेछ । बहुक्षेत्रीय पोषण योजना तेस्रोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरि एकिकृत पोषण कार्यक्रमलाई समुदायस्तरमा विस्तार गरिनेछ ।
१०३. पूर्ण खोप सुनिश्चितता र दीगोपनाको कार्यलाई निरन्तरता दिइ सबै बालबालिकाहरुलाई तोकिएको समय सीमाभित्र पूर्ण बनाउन प्रभावकारी र गुणस्तरीय खोप सेवा संचालनमा जोड दिइनेछ ।
१०४. कडा रोग लागेका भनी आधिकारीक चिकित्सकबाट प्रमाणित भएका विरामी मृगौला रोग, मुटु रोग, क्यान्सर, स्पाइनल कर्ड इन्जुरी भइ पारालाइसिस भएका साथै कडा मानसिक रोग भएका विरामीहरुको लागि उपचार सहयोगलाई थप व्यवस्थित गरी स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमसँग समायोजन गरि थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१०५. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने गरि एम्बुलेन्स सेवा साथै शव वाहन सेवा व्यवस्थापन गर्नका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ । साथै विगतमा सञ्चालनमा रहेका एम्बुलेन्सहरुको सेवा निरन्तरताका लागि एम्बुलेन्स मर्मत संभार कोष स्थापना तथा परिचालन गरिनेछ ।
१०६. प्रजनन रुग्णता भएका महिलाहरुलाई विशेष उपचार तथा स्याहारको व्यवस्था मिलाइनेछ । पाठेघर खस्ने तथा अब्सट्रेटिक फिस्टुला भएकाहरुलाई निःशुल्क उपचार तथा सामाजिक पुर्नस्थापनाको व्यवस्था मिलाइनेछ । पाठेघरको मुखको क्यान्सर पत्ता लगाउनको लागि सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा भि.आई.ए. जाँचको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१०७. "स्वस्थ नागरिक: घरमै स्वास्थ्य सेवा" कार्यक्रम अन्तर्गत ज्येष्ठ नागरिक स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम, गर्भवती महिला, दीर्घरोग भएका, अपांगता भएका र स्वास्थ्य संस्थाको पहुँचमा पुग्न नसकेका व्यक्तिलाई नियमित परीक्षण, परामर्श, र उपचार सहित घरमै स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न शुरुवात गरिनेछ ।
१०८. स्वस्थ आहार-विहार, पोषण, व्यायम लगायत स्वस्थ जीवनशैली अवलम्बन गर्न मेरो स्वास्थ्य: म स्वस्थ मेरो गाउँ स्वस्थ अभियान संचालन गरिनेछ । नसर्ने रोगको भार कम गर्नका लागि ३० वर्ष कटेका नागरिकहरुको अनिवार्य रुपमा हरेक ६ महिनामा वि.एम.आई, रक्तचाप, रगतमा चिनी र पिसावमा प्रोटिनको जाँच गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०९. गर्भवती तथा सुत्केरीहरूलाई निःशुल्क एम्बुलेन्स सेवा, अध्यक्ष सुत्केरी पोषण कार्यक्रम, क्याल्सियम तथा फोलिक एसिड चक्री वितरण, उत्तर प्रसुती कोशेली भेट, वृद्धि अनुगमनलाई प्रोत्साहनका लागि पाकेटको धुलो नुन दिने कार्यक्रमलाई निरन्तर संचालन गरिनेछ ।
११०. गाउँपालिका स्वास्थ्य योजना तयार गरि सो को प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ । अभिलेख तथा प्रतिवेदनलाई चुस्त बनाउन मासिक प्रगति समिक्षा, नियमित क्रस भेरीफिकेशन साथै (Routine Data Quality Assessment) लाई नियमित रूपमा संचालन गरिनेछ । जनस्वास्थ्य विश्लेषण (Public Health Analysis-PHA) गरि नविनतम् जनस्वास्थ्य कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ । सबै स्वास्थ्य चौकीमा इ-हेल्थ रेकर्ड "Electronic Health Record" शुरू गरि Data Management" प्रभावकारी बनाइनेछ । सामाजिक परिक्षण तथा अन्य सुशासन र व्यवस्थापनका गतिविधिहरू संचालन गरि सेवाग्राही मैत्री स्वास्थ्य सेवा बनाउदै लगिनेछ ।
१११. मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी भन्ने नारालाई पूर्ण बनाउन सामाजिक सचेतना तथा समुदाय परिचालन गरिनेछ । नसर्ने रोगीहरूको प्रोफाइल तयार गरि भार कम गर्नका लागि नविनतम् कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ । योग अभ्यास तथा सकारात्मक जीवनशैलीको विकास गराउन साथै खानपानमा आमूल परिवर्तन ल्याउनका लागि विशेष अभियान संचालन गरिनेछ ।
११२. मनोसामाजिक सहायता तथा परामर्श कक्ष स्थापना तथा संचालन गरि मनोसामाजिक स्वास्थ्य सेवालाई विद्यालयहरू तथा समुदाय स्तरमा समेत विस्तार गरिनेछ ।
११३. विपद तथा अन्य महामारी व्यवस्थापनका लागि आवश्यक व्यवस्थापन तथा बृहत्त स्वास्थ्य सचेतना अभियान कार्यक्रम संचालन गरि समुदाय स्तरमा सघन रोकथामात्मक अभियान संचालन गरिनेछ । द्रुत प्रतिकार्य टोलीलाई तयारी अवस्थामा राखिनेछ । Contingency Plan बमजिमका तयारी तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । किटजन्य रोग नियन्त्रणका लागि विशेष सामुदायिक अभियानहरू नियमित रूपमा संचालन गरि सामुदायिक सचेतना अभिवृद्धि गर्दै लगिनेछ ।
११४. खाद्य सुरक्षा तथा पोषण निर्देशन समिति, खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समन्वय समिति, स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितिलाई प्रभावकारी परिचालन गरि नवशिशु, शिशु, बाल स्वास्थ्य, किशोरी स्वास्थ्य र मातृ स्वास्थ्यलाई घरदैलोमा पुर्याउन सुनौलो हजार दिन कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
११५. गाउँपालिकामा संचालनमा रहेको एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम प्रभावकारी भएकोले सो को समयानुकूल सुधार साथै सबै माध्यमिक विद्यालयहरूमा विस्तारको लागि आवश्यक पहल, समन्वय र सहकार्य गरि थप व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
११६. प्रत्येक वडामा विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर संचालनको लागि विभिन्न संघ/संस्था सँग समन्वय गरी सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

११७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका स्वास्थ्य संस्थाले विरामीहरूलाई थप उपचारको लागि रिफर गर्दा विरामीहरूको सहजताको लागि थप उपचार हुने स्वास्थ्य संस्थासँग समन्वय गरी पठाउने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

११८. रक्तदान कार्यक्रमलाई नियमित रूपमा संचालन गरि रगतको अभाव पूर्तीको लागि रक्तदान जीवनदान भन्ने नारालाई पूर्ण बनाउन नेपाल रेडक्रस सोसाइटीसँग समन्वय, सहयोग र साझेदारीमा गाउँपालिकावासीलाई आवश्यक रगत निःशुल्क उपलब्ध गराउने गरि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

११९. "नमुना आमा सुरक्षा" कार्यक्रम, पोषणमैत्री स्थानीय तह निर्माण तथा सफा र स्वच्छ गाउँ घोषणा कार्यक्रमलाई विशेष महत्व दिई विभिन्न सहयोगी संघ संस्थाहरूसँग समन्वय, साझेदारी र सहकार्यमा कार्यक्रमहरूलाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ ।

१२०. हरेक शुक्रवार सरसफाई दिनको रूपमा "दश वजे दश मिनेट" तोकी विद्यालयहरू, टोल विकास समितिहरू, कार्यालयहरू, सबै घरधुरीहरूले अनिवार्य रूपमा आआफ्नो क्षेत्रमा सरसफाईको कार्यहरू नियमित रूपमा गर्ने व्यवस्था मिलाउने नीति लिइनेछ ।

१२१. नमुना स्वस्थ पालिका बनाउनका लागि तोकिएका सूचकहरू पूरा गर्नका लागि विकास साझेदार संस्थाहरूसँगको सहकार्य, समन्वय र सहजीकरण गरिनेछ ।

१२२. गाउँपालिकाको पहिचानको लागि पूर्ण संस्थागत सुत्केरी तथा पूर्ण खोप सुनिश्चितता र दीगोपना घोषणा कार्यक्रमलाई निरन्तर संचालन र दीगो बनाउन आवश्यक व्यवस्थापन गरिनेछ । बालमैत्री स्थानीय तह साथै पोषणमैत्री स्थानीय तह घोषणाका सूचकहरू पूरा गरि गाउँपालिकालाई सफा र स्वच्छ गाउँपालिका तथा नमुना स्वस्थ पालिका बनाउनका लागि आवश्यक कार्यहरू सघन रूपमा संचालन गरिनेछ ।

ग. महिला, बालबालिका, किशोर किशोरी, ज्येष्ठ नागरिक, अपांगता तथा समाजकल्याण नीति

१२३. लैङ्गिक हिंसामा परेका, अति विपन्न, सिमान्तकृत असहाय महिला, बालबालिका, किशोर किशोरी, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, आर्थिक रूपमा कमजोर तथा असक्तहरूलाई सहायता, संरक्षण, उद्धार गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ । आत्मनिर्भर बनाउन सीप र क्षमता विकास गराई आवश्यक प्रविधि हस्तान्तरण र बीउ पुँजीको समेत व्यवस्था गर्ने नीति लिइनेछ ।

१२४. हिंसामा परेकाका लागि पुनःस्थापना केन्द्रको स्थापना र अस्थायी रूपमा आश्रय दिई उनीहरूको क्षमता विकास गरी स्वरोजगारमूलक कार्यमा सहभागी गराउने एवं सम्भव भएसम्म परिवारसँग पुनर्मिलन गराउनका लागि सरकारी तथा गैर-सरकारी संघसंस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ । साथै "हिंसापीडित महिला तथा बालबालिका उद्धार कोष" Revolving Fund का रूपमा यस वर्ष पनि निरन्तरता दिइनेछ ।

१२५. गाउँपालिकाको उपलब्ध स्रोतलाई महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, यौनिक अल्पसङ्ख्यक लगायत सिमान्तकृत समुदायको आर्थिक एवम् सामाजिक सशक्तीकरणमा केन्द्रित

गर्नका लागि बजेटको कम्तिमा १० प्रतिशत रकम त्यस्ता समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ हुने कार्यक्रमको निमित्त विनियोजन गर्ने निति अवलम्बन गरिनेछ ।

१२६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिको तथ्याङ्क संकलन कार्य सम्पन्न भैसकेकाले सहज तरिकाले परिचय पत्र वितरण, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको प्रकृति र आवश्यकता अनुसारको तालिम संचालन, प्रविधि हस्तान्तरण र बीउ पुँजीको व्यवस्था गरिनेछ ।

१२७. “बालबालिका भविष्यको कर्णधार, प्रतिस्पर्धी मानव पुजी निर्माणको आधार” मुर्त रुप दिनको लागि प्रत्येक विद्यालय र वडालाई बालमैत्री घोषणा गर्दै बालमैत्री गाउँपालिका घोषणाको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

१२८. बालमैत्री गाउँ घोषणा गर्न पुरा गर्नुपर्ने सबै सूचकहरुको बारेमा सम्बद्ध सबै सरोकारवाला निकाय र समुदायसँग सहकार्य गर्दै आवश्यक पूर्वाधार विकास र सामाजिक विकासका गतिविधि संचालन गर्न सुरुवात गरिएकोले यसलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।

१२९. बाल विवाह, अनमेल विवाह जस्ता सामाजिक विकृति, विसङ्गतिलाई न्यूनीकरण गर्नको लागि तथा लैङ्गिक समानता, छुवाछुत तथा जातीय विभेदमुक्त गाउँपालिका घोषणा तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

१३०. जोखिममा रहेका वर्गहरुको (एकल महिला/पुरुष, दलित, गर्भवती महिला, असहाय बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक आदि) कम्तिमा वार्षिक रुपमा आर्थिक, सामाजिक तथ्यांक संकलन गर्ने र सोहि तथ्यको आधारमा पालिकाले वार्षिक नीति, योजना, कार्यक्रम र बजेट विनियोजन गर्नका लागि “जोखिममा रहेका वर्गहरुको तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक कार्यविधि” निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

१३१. गाउँपालिकाभित्र लक्षित वर्गको समूहीकरणद्वारा सशक्तीकरण तथा कार्यक्रमको स्वामित्व ग्रहण गर्ने उद्देश्यले पालिकास्तरमा (अपाङ्ग/दलित/महिला/एकल महिला/बालबालिका) सञ्जाल गठन/पुनर्गठन तथा वडास्तरमा (अपाङ्ग/दलित/महिला/एकल महिला/बालबालिका) समूह गठन गरी क्षमता विकासका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

१३२. असहाय, शारीरिक रुपमा अशक्तहरुको शिक्षा, स्वास्थ्यको लागि आवश्यक राहतकोष व्यवस्था गरि आर्थिक रुपमा कमजोर वर्गका लागि आयमुलक तथा सीपमुलक कार्यक्रम गैरसरकारी संस्था समेतको साझेदारीमा संचालन गरीने छ ।

१३३. दलितहरुको समान हक र अधिकारको प्रवर्द्धन, निर्णय प्रकृत्यामा समेत समावेशीकरण र उनीहरुको संस्थागत सञ्जाल विकास गर्न जोड दिइनेछ र दलित वर्गको समग्र आर्थिक उन्नतिका लागि परम्परागत पेशालाई आधुनिकीकरण गर्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

१३४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुलत तथा द्रुव्यसनीमा फसेका किशोर किशोरीहरुको पहिचाहन गरी निजहरुको सुधारको लागि आवश्यक प्रशिक्षण एवं सचेतनामुलक कार्यक्रम गरिनेछ ।

१३५. कार्यस्थलमा हुने लैङ्गिक तथा यौनजन्य द्रुव्यवहार निवारण आचार संहिता २०८१ बनाई लागू गरिने छ ।

घ. खानेपानी तथा सरसफाई तथा स्वच्छता नीति

१३६. गाउँपालिका भित्र खानेपानी सेवा संचालन दिगो विस्तार र वितरण प्रणालीलाई सुदृढ गरी गाउँपालिकावासीलाई एक घर एक मिटर सहितको धारा निर्माण गरी सुरक्षित खानेपानीको उपलब्धतामा सर्वसुलभ र सहज गराउने नितिलाई निरन्तरता दिइनेछ । यसका लागि परम्परागत स्रोतको संरक्षण, सम्बर्धन र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

१३७. खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता सम्बन्धी निर्मित वास प्लानलाई अपडेट गरी, गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाइयुक्त गाउँपालिका अभियानलाई निरन्तरता दिइ सघन पूर्ण सरसफाई कार्यक्रम अन्तर्गत आ.व २०८२/०८३ भित्रमा सिंगो गाउँपालिकालाई नै सफा र स्वच्छ पालिका घोषणा गर्ने र घोषणा पश्चात पूर्ण सरसफाइको दोस्रो चरण संग सम्बन्धीत र दिगोपनाको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

१३८. ज्वालामूखी गाउँपालिकाको ग्रामीण खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन बोर्डको संस्थागत विकास गरी गाउँपालिका भित्र संचालन हुने खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता सम्बन्धी योजना संचालन, मर्मत सम्भार, अनुगमन तथा सर्वेक्षण लगायत खानेपानी र सरसफाई संग सम्बन्धीत सम्पूर्ण सेवाहरु खानेपानी बोर्ड मार्फत एकद्वार प्रणालीबाट संचालन गरिने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१३९. हाल संचालनमा रहेका र नरहेका दुवै प्रकृतिका खानेपानी आयोजनाहरुको निर्माण, नियमित अनुगमन गरी मर्मत सम्भारको सुनिश्चितता र व्यवस्थापनमा आवश्यकता अनुसार नविनतम तथा उपयुक्त प्रविधियुक्त प्रकृया र अभ्यासहरुको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्दै खानेपानी र सरसफाइको सर्वसुलभता र सहजता कायम राखी गुणात्मक सेवा प्रदान गरिनेछ ।

१४०. खानेपानीको गुणस्तर सुधार कार्यलाई जोड दिदै गाउँपालिकामा खानेपानीको गुणस्तर परिक्षण ल्याव संचालनमा रहेकाले गाउँपालिका भित्रका संचालनमा रहेका सबै खानेपानी आयोजनाहरुले खानेपानीको परिक्षण वर्षमा कम्तिमा २ देखि ३ पटक अनिवार्य र आवश्यकता अनुरूप गरिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१४१. गाउँपालिका भित्र संचालन भएका खानेपानी मुहानहरुको संरक्षण, विकास र समुचित प्रयोग मार्फत योजनाहरुको संचालन, मर्मत, सम्भार र व्यवस्थापनको लागि क्रमशः सबै खानेपानी आयोजनाहरुलाई बोर्डमा हस्तान्तरण गरि संरचनाको दिगोपनाको व्यवस्था गरिनेछ ।

१४२. गाउँपालिका भित्र बोर्डमा हस्तान्तरण भइ संचालनमा रहेका विद्युतीय लिफ्ट तथा डिप वोरिड खानेपानीको विद्युत महशुलमा पूर्ण रुपमा अनुदानको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१४३. फोहोरको व्यवस्थापनलाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गरी फोहोरको वर्गीकरण, उचितरूपमा संकलन र विसर्जन कार्यका लागि कम प्रयोग गर्ने र पूनः प्रयोग गर्ने अभ्यासलाई विशेष योजना बनाइ कार्यान्वयन गरिनेछ ।

१४४. प्रत्येक वडामा कुनै एउटा टोल छनौट गरी नमुना सफा गाउँ बनाउन प्रोत्साहन गरिनेछ । नमुना सफा स्वच्छ होम स्टे को प्रवर्धन गरी आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनहरूको आगमनलाई थप व्यवस्थित र मर्यादित बनाइनेछ ।
१४५. सबै खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूलाई डिजिटलाइजेशन गर्नको लागि एन वास सफ्वयर र वास प्लानमा भएका डाटाहरूलाई अपडेट गर्दै लगिनेछ ।
१४६. वैकल्पिक उपायहरूको खोजी गरी उपयुक्त र आवश्यकता अनुसार बहुस्रोत(multiple source) र बहुप्रविधि (multiple technology) योजनाहरू जस्तै: पानी रिजार्जको लागि पोखरी, ताल निर्माण गरी वर्षातको पानी संकलन र सौर्य पम्पको प्रयोगको सेवा विस्तारलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१४७. जलवायु अनुकूलन तथा विपत व्यवस्थापनका क्रियाकलापलाई एकिकृत गरी जोखिम न्युनीकरण तथा रोकथामको लागि विपत् पूर्व तयारी , जोखिम आकलन , जोखिम सम्बन्धी सचेतना र विपत प्रतिकार्यको तयारी गरिनेछ ।
१४८. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका मुख्य मुख्य सार्वजनिक स्थल, बजार क्षेत्रमा र संस्थाहरूमा संस्थागत तथा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरी शौचालयको उचित प्रयोग र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी टोल विकास संस्थालाई दिइनेछ ।
१४९. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका संघ संस्था परिसरमा हरियाली पार्क निर्माण र खानेपानीको मुहान संरक्षणका लागि उचित प्रकारको वृक्षारोपण कार्य निरन्तरता गरिनेछ ।
१५०. विद्यालय स्तरीय वास कार्यक्रमलाई प्याकेजको रूपमा संचालन गरी तीन तारा पद्वती अनुरूप कार्यान्वयन गर्दै सरसफाइ र स्वच्छतामा “स्मार्ट विद्यालय” को कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१५१. खानेपानी योजना र संचरनहरूको दिगोपनको लागि योजनाको विमाको कार्य शुरुवात गरिनेछ ।
१५२. गाउँपालिका भित्र निर्माण गरिने र हुने खानेपानी आयोजनाहरूको संचरनहरूको निर्माणमा स्ट्याण्डर तोकी सोही अनुरूप कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१५३. गाउँपालिका भित्र प्रयोगमा आउने शिशाजन्य वस्तु तथा फोहोर व्यवस्थापनको लागि सम्बन्धीत सप्लायर्स तथा कम्पनीहरूसँग समन्वय मार्फत उचित विर्सनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१५४. पानीको उपलब्धता एवं प्रचुरतालाई ध्यानमा राखी खानेपानी Bottling तथा जार वाटर प्लाण्ट स्थापनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
१५५. खानेपानी व्यवस्थापन बोर्डलाई स्थानीय सरकारको तर्फबाट उपलब्ध गराइने अनुदान हस्तान्तरण प्रकृया सहज र सवल बनाउन गाउँपालिकाको अनुदान व्यवस्थापन तथा हस्तान्तरण कार्यविधिलाई थप परिमार्जन गरी लागू गरिनेछ ।

१५६. “मिशन दुइ हजार वयासी, सफा स्वच्छ क्षेत्र ज्वालामुखी” को नारालाइ विशेष महत्व दिइ अभियानलाई पूर्ण र दिगो बनाउन सम्बन्धीत संघ संस्थाहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरी कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ । साथै School Wash कार्यक्रम प्रत्येक विद्यालयमा संचालन गरिनेछ ।
१५७. “अबको जोड, सुरक्षित पानीका लागि खानेपानी बोर्ड” को निति लिइ आम नागरिकलाई मूल देखि मुख सम्म सुरक्षित खानेपानीको उपलब्धताको व्यवस्थाको लागि संरचना निर्माणदेखि नै स्कीम क्लोरिनेशन यूनिट जडानको शुरुवात गरिनेछ ।
१५८. खानेपानीको सेवा प्रदायक संस्था वा समितिले खानेपानी सेवाको मुख्य सुचकहरु र आधारहरु पूरा गर्नुपर्ने निति लिइनेछ ।
१५९. खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजना विकास तथा संचालन गरी लाभान्वित हुन चाहने उपभोक्ताहरुले समिति गठन गरी अनिवार्य गाउँपालिकामा सुचिकृत हुनुपर्ने व्यवस्था लागू गरिनेछ ।
१६०. पूर्ण सरसफाइलाई निरन्तरता र दिगोपना राख्नको लागि टोल विकास संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि गरी जिम्मेवारी बनाइनेछ ।
१६१. खानेपानीको उपलब्धता नागरिकको नैसर्गिक अधिकार भएकाले सार्वजनिक स्थानमा रहेका खानेपानीको मूलहरुको उचित संचालन र व्यवस्थापन गरी प्रयोजनको प्राथमिकिकरण गरी खानेपानीलाई मुख्य प्रयोजनको स्रोतको रुपमा लिइ खानेपानी सेवा संचालनको निति लिइनेछ ।
१६२. खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापन बोर्डको प्रचलित व्यवसायिक योजनालाई थप अद्यावधिक गरी खानेपानी महशुलदरलाई समयानुकूल परिमार्जन गर्दै खानेपानी बोर्डको सेवालाई आइ एसो स्ट्याण्डर नवाइने निति लिइनेछ ।

ड. संस्कृति तथा सम्पदा नीति

१६३. मृत्यू संस्कारलाई सहज र व्यवस्थित बनाउनको लागि शव वाहन खरिदको लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्थापन गरिने छ ।
१६४. ऐतिहासिक, धार्मिक, पुरातात्विक महत्वका टोल, बस्ती, मठ, मन्दिर, स्थानीय रितीरिवाज, भाषा, लिपी, कला, संस्कृति, जात्रा, परम्परा जस्ता अमूर्त सम्पदाको संरक्षण तथा सम्बर्धन गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१६५. ऐतिहासिक एवं धार्मिक दृष्टिले महत्वपूर्ण रहेका ढोला मण्डली माई मन्दिर, जलमुखी माई मन्दिर, अनकन्या मन्दिर, खरीकोट, मैदीकोट लगायतका क्षेत्रहरुको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्ने कार्यहरु भएकाले यसलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१६६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका विभिन्न जात र जनजातीको साँस्कृतिक पहिचानको जगेर्ना गर्नको लागि संग्रालय निर्माण गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी बानाइनेछ ।

१६७. धादिङ जिल्लाको त्रिपुरासुन्दरी गाउँपालिका स्थित बुढीगण्डकी तथा आखु दोभानमा अवस्थित धार्मिक तथा पर्यटकीय धरोहर नरशिंहधाम निर्माण तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक सहयोगमा निरन्तरता दिईनेछ ।

च. सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण नीति

१६८. नेपाल सरकारले ज्येष्ठ नागरिकलाई उपलब्ध गराएको सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैङ्क प्रणाली मार्फत घर-टोल बस्तीमै उपलब्ध गराईने अभ्यासलाई निरन्तरता दिइनेछ । विभिन्न कार्यक्रमका साथ “ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम” संचालन गरिएकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

१६९. लक्षित वर्ग तथा दलितको पहुँच बढाउन निजामती लागायतका सार्वजनिक सेवा प्रवेशका लागि प्रतिस्पर्धीका लागि आवश्यक पर्ने क्षमता विकास कार्यक्रम अन्तर्गत लोक सेवा तयारी कक्षा संचालन भएकाले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

१७०. सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने र सोही नीति अनुरूप बालबालिका पुनर्स्थापना केन्द्र, ज्येष्ठ नागरिक आश्रय केन्द्र, अशक्त स्याहार केन्द्र स्थापना गरी संचालनमा ल्याउन पहल गरिनेछ ।

१७१. सि.टी.ई.भि.टी. तथा व्यवसायी तालिम केन्द्रबाट सीपमूलक तालिम लिएकाहरुलाई सीप विकास प्रमाणिकरण गर्न पहल गरिनेछ ।

छ. गैरसरकारी संस्था तथा नीति

१७२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र योजना तथा कार्यक्रम संचालन गर्न गैर सरकारी संघ संस्थासँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरि एकद्वार नीति मार्फत योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । योजना तथा कार्यक्रम गर्दा गराउँदा अनिवार्य रूपमा त्रिपक्षीय सम्झौता गरि कार्यान्वयन गर्ने र कार्यक्रमको अर्धवार्षिक र वार्षिक प्रगती विवरण गाउँपालिकामा अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्ने प्रावधानलाई कडाइकासाथ कार्यान्वयन गरिनेछ । गैर सरकारी संस्था मार्फत योजना तथा कार्यक्रम गर्दा अनिवार्य रूपमा गाउँपालिकासँग समन्वय गरेर मात्र गर्नुपर्नेछ । यसरी कार्यक्रम सञ्चालन नगरेको पाइएमा कार्यक्रम संचालन गर्न रोक लगाइने नीति समेत अवलम्बन गरिएकोले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

अब म पूर्वाधार विकास क्षेत्रका नीतिहरु प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

३. पूर्वाधार विकास नीति

क. भौतिक पूर्वाधार नीति

१७३. ससाह-अमराई-मैदी-रातमाटे माझिटार-मजुवा सडक, हुलाक भञ्ज्याङ-चैनपुर-बाङ्गेरह, बुङ्कोटघाट सडक, साधभञ्ज्याङ-खरी-बुङकोटघाट सडक कालोपत्रेको काम सुरुवात भैसकेकोले यसलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

१७४. पाल्पा भञ्ज्याङ- हुलाक भञ्ज्याङ- ढोला मैदी पिपलटार सडक कालोपत्रे गर्ने कार्यको लागि बोलपत्र आह्वान भै निर्माण व्यवसायीसँग सम्झौता समेत भएकोले कालोपत्रेको सुरुवात गरिनेछ । साथै गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका शाखा सडकहरू बाह्रै महिना सवारी साधन चल्ने गरी स्तरोन्नती गरिनेछ ।
१७५. ज्वालामूखी गाउँपालिका वडा नं. ६ का दानविर जग्गा धनीहरूबाट प्राप्त निशुल्क १४ रोपनी ९ आना जग्गामा गाउँपालिकाको प्रशासनीक भवन निर्माण कार्य भईरहेकोले यसलाई समयमै सम्पन्न गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।
१७६. गाउँपालिकाको योजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा टुक्रे योजनालाई कम गर्दै ठुला र महत्वपूर्ण योजना छनौट गर्ने नीति लिईनेछ । गाउँपालिका अन्तर्गत वडा कार्यालयहरूमा छनौट गरिने योजना तथा कार्यक्रमहरू वडा कार्यालयकै नमुनायोग्य र उत्कृष्ट ५ वर्षे योजना छनौट गरिने र त्यसलाई निरन्तरता दिने नीति लिईनेछ ।
१७७. रु. ५ लाख सम्मको वडा कार्यालयबाट विनियोजन भएको योजना तथा कार्यक्रम वडा बाट नै सम्झौता गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
१७८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सरकारी, सार्वजनिक तथा पर्ति जग्गाको अतिक्रमण रोकी संरक्षण गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गरिनेछ । यस्ता सार्वजनिक जग्गाहरूलाई बालमैत्री उद्यान, योगपार्क तथा ज्येष्ठ नागरिक मैत्री पार्कहरू र खुला क्षेत्रहरूको रूपमा विकास गरिनेछ ।
१७९. प्रस्तावित वुढीगण्डकी जलविद्युत परियोजना निर्माणको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ । परियोजनाबाट विस्थापित घरधुरी र समुदायलाई उचित स्थानमा एकीकृत वस्तीको व्यवस्था मिलाउन सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गरिने छ । साथै पुनःस्थापना, पुनर्वास र पुनर्लाभको लागि सम्बन्धित सरोकारवाला पक्षसँग आवश्यक छलफल, अन्तरक्रिया समेत गरिने छ ।
१८०. सडकहरूको नियमित मर्मत सम्भार गरी यातायात सुचारु गर्न मर्मत सम्भार कोष स्थापना भै उक्त कोष परिचालनका लागि मर्मत सम्भार कोष परिचालन निर्देशिका तयार भएकोले निरन्तर रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१८१. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सडकहरू व्यवस्थित गर्न ग्रामीण यातायात गुरुयोजना (Rural Transport Master Plan-RTMP) तयारी भैसकेकोले गाउँपालिकाले निर्माण गरेका र आगामी दिनमा निर्माण गर्ने सडकहरूको वर्गीकरण गरी कालोपत्रे, सडक ग्राभेल र कच्ची सडकहरूको नामाकरण गर्न सुरु गरिएकाले उक्त सडकहरूमा पर्ने जग्गाको लगत कट्टा गर्न मालपोत तथा नापी कार्यालयसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्दै विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गरी व्यवस्थित गरिनेछ ।
१८२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र यस अघि सडकको क्षेत्राधिकारको अवलम्बन तथा साँध सिमाना लगायत कुनै पनि विषयमा विवाद एवं किचलो नभइ निर्माण सम्पन्न भइसकेका घर भवनको नियमानुसार शुल्क लिई निर्माण अभिलेखिकरण गरिनेछ र यस पछि निर्माण हुने घर, भवनको लागि स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ बमोजिम नियमानुसारको प्रक्रिया पूरा गरी घर, भवन निर्माण पूर्व नै अनिवार्य रूपमा नक्सा पास गर्नु पर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१८३. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण हुने भौतिक पूर्वाधारतर्फ प्रयोग हुने भारी उपकरण (डोजर, जे.सि.वी., रोलर, एक्साभेटर) गाउँपालिकामा नियमानुसार सूचिकृत भएका उपकरण मात्र प्रयोग गर्न दिइने र तोकिएको समय भन्दा पछि सूचिकृतलाई काम गर्न तोकिएको दस्तुरको दोब्बर शुल्क लिइनेछ ।
१८४. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र निर्माण गरिने भौतिक पूर्वाधार सडक, ढल, पेटी, खानेपानी, बिद्युत, टेलिफोन आदिको गुणस्तरियता कायम गर्न, विभिन्न निकायहरू बिच समन्वय गरी व्यवस्थित रूपमा निर्माण कार्य सन्चालन गर्न “पूर्वाधार विकास ऐन” जारी गरिनेछ ।
१८५. उपभोक्ता समितिका कुनै पनि पदाधिकारी एउटा योजना सम्पन्न भई फरफारक नभएसम्म अर्को योजनाको उपभोक्ता समितिको कुनै पनि पदमा बसेर काम गर्न नपाउने नीतिलाई कडाइका साथ लागू गरिनेछ ।
१८६. गाउँपालिकाको सबै वडा र वस्तीमा विस्तारित विद्युत प्रवाहको कार्यलाई थप व्यवस्थित गर्न सबै काठे पोलको विस्थापन गरी फलामे पोलको व्यवस्था गरिएकोले आवश्यक स्थानमा थप ट्रान्समिटरको व्यवस्था मिलाइने छ ।
१८७. सडक निर्माण गर्दा खानेपानी, सिंचाइ तथा अन्य पूर्वाधारहरूमा क्षति पुऱ्याएको अवस्थामा सोही योजना संचालन गर्ने निकायबाटै पुनः निर्माण गर्नु पर्नेछ । सडक निर्माण गर्दा विद्युत पोल तथा तारलाई असर पर्ने भएमा सम्बन्धित कार्यालयसंग समन्वय र सहमति गरेर मात्र निर्माण कार्यलाई अगाडि बढाइनेछ ।
१८८. भारी उपकरण प्रयोग गरि सडक निर्माण गर्दा बन क्षेत्र पर्दछ भने डिभिजन बन कार्यालय सँगको समन्वय तथा पूर्व अनुमती लिएर मात्र सडक निर्माण कार्य गरिनेछ ।
१८९. उपभोक्ता समिति मार्फत भइरहेको आयोजना/योजनाको निर्माण कार्य ठेक्का प्रथाद्वारा गराउने गरेको पाइएमा यस्तो कार्यलाई कडाइका साथ अनुगमन गरी यस प्रकारको कार्यलाई पूर्ण निरुत्साहित गरिनेछ । साथै त्यस्ता काम गर्ने उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीलाई कालो सुचिमा राखी उ.स.को पदाधिकारीबाट हटाइनेछ ।
१९०. योजना तथा आयोजनाको दीगोपना, विकासमा नागरिक सहभागिता र आर्थिक अनुशासन कायम गर्नका लागि टोल विकास समितिलाई अन्य संघ संस्थाको साझेदारीमा क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

ख. यातायात व्यवस्थापन नीति

१९१. सार्वजनिक यातायातमा ज्येष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहुँच बढाउन तथा समग्र सवारी साधनको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्न ज्वालामूखी गाउँपालिका सवारी तथा यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१९२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालनमा रहेका साना-ठूला सवारी साधनको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरि गाउँपालिका स्तरीय यातायात व्यवस्थापन समिति गठन गरि व्यवस्थित गरिनेछ ।

ग. भवन मापदण्ड नीति

१९३. सुरक्षित भवन निर्माण गर्न गाउँवासीलाई प्रोत्साहित गर्ने उद्देश्यले दुई वा दुईभन्दा बढी जग्गाधनिहरुको सहमतिमा एउटै आवासीय भवन निर्माण गर्ने गरी नक्सा पेश गरेमा नक्सापास दस्तुरमा ४० प्रतिशत दस्तुर छुट दिने नीति लिइनेछ ।

१९४. गाउँपालिकाको भवन निर्माण आचार संहिताको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ साथै गाउँपालिका क्षेत्रभित्र भौतिक पूर्वाधारहरु निर्माण गर्दा वालवालिका तथा अपांग मैत्री बनाउन अनिवार्यता गरिनेछ ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरु,

अब म बन तथा वातावरण व्यवस्थापन क्षेत्रका नीतिहरु प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

४. बन तथा वातावरण व्यवस्थापन नीति

क. बन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन नीति

१९५. "बनको बाँदर वनेमा" भन्ने नारा साथ बाँदर, दुम्सी, मृग लगायत वन्यजन्तुको प्रकोपबाट बालीनालीलाई संरक्षण गर्न जनावरको अधिकारलाई मध्यनजर गरी प्राकृतिक उपाय अवलम्बन गरिने नीति लिइनेछ । साथै सामुदायिक वनसँगको सहकार्यमा बाँदरले नष्ट नगर्ने किसिमका बाली खुर्सानी, अदुवा, बेसार, जौ, टिमुर, कटहर कागती खेतीका लागि प्रोत्साहन गर्ने नीति लिइनेछ ।

१९६. गाउँपालिकाका क्षेत्रभित्रको अति जोखिम पहिचान भएका क्षेत्रमा विपद् तथा जोखिम बारे पूर्व जानकारी प्रणाली स्थापनाको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

१९७. वातावरणलाई प्रत्यक्ष असर पार्ने हेभि ईक्विपमेन्ट प्रयोगलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि मानवीय श्रमबाट गर्न सकिने विकास निर्माणका कार्यहरुमा स्थानीय श्रमको उपयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

१९८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका नदी तथा खोलाहरुमा विषादी हाल्ने, करेन्ट लगाउने जस्ता कार्य गर्न पूर्णतय रोक लगाइनेछ । यदि यसो गरेको प्रमाणित भएमा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार जरिवाना गरिनेछ ।

१९९. विपद् व्यवस्थापनको लागि प्रत्येक वडामा Rapid Response Team (RRT) को व्यवस्था मिलाई टिमलाई स्वयम् सेवकको रुपमा परिचालन गर्नको लागि तालिम संचालन गरिएकाले तालिम प्राप्त स्वयम् सेवकहरुलाई परिचालन गर्दै थप पुनर्ताजकी तालिमको आयोजना गरिनेछ ।

२००. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा प्राकृतिक बस्तुको दुरुपयोग नियन्त्रण गरि आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने नीति लिइनेछ ।

ख. फोहोरमैला व्यवस्थापन नीति

२०१. फोहोरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन कार्यलाई दिगो तुल्याउन ज्वालामूखी ग्रामीण खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता व्यवस्थापन बोर्ड र सार्वजनिक नीजि साझेदारीको अवधारणा अनुरूप निजी संघ

संस्थासंग समन्वय गरी फोहारमैला व्यवस्थापनको लागि स्थानीय बजारको नजिक ल्याण्ड फिल्ड साइड निर्माणको लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ ।

२०२. फोहारमैलालाई बर्गीकरण श्री आरको अवधारणा (Reduce, Reuse and Recycle) अनुरूप घरपरिवार तहबाट नै व्यवस्थापन गर्न उत्प्रेरित गर्ने कार्यलाई अभियानका रूपमा ल्याइनेछ ।

ग. प्रदुषण नियन्त्रण नीति

२०३. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र संचालन भएका होटल, रेष्टोरेन्ट, विवाह र अन्य प्रकारका महोत्सव एवं समारोहहरूमा प्लाष्टिक जन्य झोला, ग्लास, चम्चाहरूको क्रमश कम गर्दै प्लाष्टिक पिलेटलाई पूर्ण रूपमा निषेध गरी पालिका भित्रै उत्पादन भएका दुना टपरी, प्रयोगको लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।

२०४. प्रयोग भैसकेको पानीलाई अनिवार्य रूपमा करेसाबारीमा प्रयोग गर्नुपर्ने नियम ल्याइनेछ भने घरभित्रको धुँवावाट प्रदुषण मुक्त गर्न ९०० ईन्डकस्न चुलो वितरण गर्ने कार्यक्रम अन्तिम चरणमा रहेकोले यसको प्रयोगलाई प्राथमिकताका साथ पहल गरिनेछ ।

घ. वातावरण तथा हरियाली प्रबर्द्धन नीति

२०५. वातावरणमैत्री स्थानीय शासनका सुचकहरूलाई अबलम्बन गरी वातावरण बचाउ अभियान सञ्चालन गर्नुका साथै वातावरणमैत्री गाउँ बनाउन आवश्यक पर्ने स्रोत साधन तथा प्राविधिक सहयोगलाई विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय निकायसँग सहकार्य तथा साझेदारीमा विविध कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

२०६. गाउँपालिका भित्रको निश्चित क्षेत्रलाई वृक्षारोपण क्षेत्र घोषणा गरी सरोकारवाला निकायसँगको समन्वय र सहकार्यमा वृक्षारोपण गरी वातावरण संरक्षण कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

२०७. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका परम्परागत रूपमा रहेका बर र पिपलका चौतारीहरू संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने साथै बर, पिपल सहितको नयाँ चौतारो निर्माणको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

२०८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका बन जंगलमा डढेलो लगाउने कार्यलाई पूर्णत रोक लगाइने छ साथै डढेलो र यसबाट हुने क्षती सम्बन्धि अभिमुखीकरण तथा सचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

२०९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका सामुदायिक तथा निजी वनको नियमन, निरिक्षण, अनुगमन, व्यवस्थापन र प्रबर्द्धनको लागि आवश्यक स्थानीय वन ऐन, २०८२ तयार भैसकेकाले यसको कार्यान्वयनमा जोड दिइनेछ ।

ड. जलवायु परिवर्तन अनुकूल नीति

२१०. नेपालमा जलवायु परिवर्तन तिब्र रूपमा भएको र यसका बहुआयामिक असर र जोखिमहरू देखापरेका छन् । जलवायु परिवर्तनले पर्यावरणमा र समग्र नेपालको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रमा नकारात्मक असरहरू पारेको छ । आर्थिक, सामाजिक क्षेत्रमा हुने गिरावट र बढ्दो स्वास्थ्य समस्याका कारण भविष्यमा मानवीय सङ्कट र जीवनको जोखिम अझ बढ्ने देखिएको छ । समयमै गरिने जोखिम न्यूनीकरण र अनुकूलनका प्रयासले जलवायुजन्य हानि तथा नोक्सानीलाई कम गरी समुदायको अनुकूलन

क्षमता र जलवायु उत्थानशील विकासलाई प्रवर्द्धन गर्न मद्धत गरि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी कार्यक्रम गरिनेछ।

२११. ज्वालामूखी गाउँपालिकालाई खानेपानी, सरसफाइ र वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा अगुवा एवं नमुना गाउँपालिकाको रूपमा स्थापित गरिनेछ । सार्वजनिक जग्गामा वृक्षारोपण गर्ने नीति लिइ वातावरण संरक्षण तथा गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका खोला तथा पानीका मुहान, ताल, पोखरी, कुवा, धारा आदिको संरक्षणका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

२१२. गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सम्पूर्ण पानीको स्रोतको सर्भे एवं संरक्षण गर्ने नीति लिइ आवश्यक सूचना संकलन गरिनेछ । साथै भू-क्षय, वाढी, पहिरो, आगलागी, डढेलो नियन्त्रणका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसंगको समन्वयमा कार्यक्रम संचालन गर्न विशेष पहल गरिनेछ ।

२१३. विकास योजना संचालन गर्दा साना योजनाहरूमा प्रारम्भिक वातावरणीय मूल्यांकन IEE र ठूला योजनाहरूमा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन EIA गर्ने परिपाटीलाई संस्थागत गर्दै लगिनेछ ।

२१४. भू-क्षय, वाढी, पहिरो, आगलागी, डढेलो नियन्त्रणका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसंगको समन्वयमा कार्यक्रम संचालन गर्न विशेष पहल गरिनेछ ।

गाउँसभाका सदस्य ज्यूहरू,

अब म संस्थागत विकास, सुशासन तथा मानव संशाधन क्षेत्रका नीतिहरू प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु ।

५. सुशासन, सार्वजनिक सम्पत्ति व्यवस्थापन, मानव संशाधन तथा संस्थागत विकास नीति

क. मानव संशाधन विकास तथा व्यवस्थापन नीति

२१५. गाउँपालिकाको संगठन संरचनालाई आवश्यकता बमोजिम पुनरावलोकन गरी सवै तहका कर्मचारीहरूको कार्यविवरण बनाई लागू गरिनेछ। कर्मचारीको कामको मूल्यांकन गरी पुरस्कार र दण्डको नीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ। कर्मचारीको क्षमता विकास, अनुशासन, वृत्ति विकासमा जोड दिई कर्मचारी प्रशासनलाई जवाफदेही, प्रतिस्पर्धी र उत्प्रेरित बनाउन सेवाको मापदण्ड (SOP) संशोधन गरि कार्यान्वयन गरिनेछ।

२१६. गाउँपालिकाबाट प्रवाह गरिने सार्वजनिक सेवालाई स्वच्छ, निष्पक्ष, पारदर्शी र सेवाग्राहीमैत्री बनाई महत्वपूर्ण जिम्मेवारीमा रहेका कर्मचारीहरूसँग कार्यसम्पादन करार सम्झौता गरी नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।

२१७. जनतामा प्रवाह गरिने सेवालाई थप प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिकामा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गर्न क्षमता विकास कार्ययोजना-०८२/८३-०८३/८४ निर्माण गरि सोही कार्ययोजना अनुरूप आवश्यक गोष्ठी, तालिम, प्रशिक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि बजेटको व्यवस्था गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ।

२१८. गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उपभोक्ता समिति मार्फत गरिने कार्यलाई प्रभावकारी, पारदर्शी, छिटो छरितो र सहजीकरणका लागि उपभोक्ता समिति तथा टोल विकास संस्थाका पदाधिकारीलाई योजना तथा कार्यक्रम प्रारम्भ गर्नुपूर्व अनिवार्य रूपमा अभिमुखिकरण तालिम प्रदान गरिनेछ ।
२१९. गाउँपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा प्रवाहलाई थप प्रभावकारी, सरल र सहज तरिकाले नागरिकको घरदैलोमा पुर्याउनका लागि प्रत्येक वडामा एकीकृत घुम्ती सेवा शिविर कार्यक्रम संचालन भैरहेकाले यसलाई थप व्यवस्थित र निरन्तरता दिइनेछ ।
२२०. गाउँपालिका, विषयगत शाखा र वडा कार्यालयमा कार्यरत सबै करार सेवाका कर्मचारीको खाइपाइ आएको तलवको ५ प्रतिशत कट्टी गरि सोही बराबर हुने रकम गाउँपालिका कार्यालयबाट थप गर्ने पद्धतिको थालनी भइसकेको हुँदा आगामी वर्ष पनि निरन्तरता दिइनेछ ।
२२१. गाउँपालिकाको न्याय प्रणालीलाई स्वतन्त्र, निष्पक्ष, पहुँचयोग्य, सक्षम एवं विश्वसनीय बनाइनेछ । सबै वडा कार्यालयमा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना भइसकेकोले विभिन्न विवादहरू वडास्तरमै निरूपण गर्ने कानूनी व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ । वडा-वडामा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना तथा संचालन भैसकेकोमा यसलाई थप सक्षम बनाउँदै व्यवस्थापन गरि निरन्तरता दिइनेछ ।
२२२. गाउँपालिकाको समग्र पक्षको सुशासन कायम गर्नका लागि कार्यरत कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकासको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।
२२३. गाउँपालिकाको कर्मचारी संगठन संरचना तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण (O&M) बमोजिम कर्मचारी व्यवस्थापन गरि कार्यालयको सेवाप्रवाह लगायत कार्यसम्पादनलाई व्यवस्थित र सुशासनयुक्त बनाइनेछ ।
२२४. गाउँपालिका तथा अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा कार्यरत कर्मचारी तथा कार्यालयको सूचक तयार गरि सो को आधारमा सेवाप्रवाह लगायत समग्र पक्षको सुशासनको अवस्थाको आधारमा पुरस्कृत गर्ने नीति ल्याइनेछ ।

ख. सुशासन नीति

२२५. नागरिकको सूचना पाउने हकलाई संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नका लागि सूचना प्रदायक निकायका सबै सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरि क्षमता विकास गरिनेछ ।
२२६. गाउँपालिकालाई आर्थिक प्रशासन लगायत सुशासनलाई सबल बनाउनका लागि आर्थिक प्रशासन तथा बेरुजु फछ्यौट सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२२७. सार्वजनिक सेवा प्रदायक कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको तनाव व्यवस्थापन गरि सकारात्मक सोचको विकासको माध्यमबाट सुशासन प्रबर्द्धन गरि मुस्कानसहितको सेवालाई निरन्तरता गरिनेछ ।
२२८. कार्यालयको सेवाप्रवाह लगायत समग्र पक्षलाई नियमित सुशासनयुक्त र गुनासोरहित बनाउनका लागि नियमिति रूपमा कार्यालयको नियमित अनुगमन प्रतिवेदन गर्नका लागि आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२२९. प्रविधिमैत्री सेवा, सुशासनलाई टेवा भन्ने नाराका साथ सेवाप्रवाहलाई डिजिटल प्रणालीको माध्यमबाट प्रविधिको उच्चतम प्रयोग गरि पारदर्शिता कायम राख्दै छिटो, छरितो सेवाको माध्यमबाट सुशासन प्रबर्द्धन गरिनेछ ।
२३०. ज्वालामूखीको सान, उत्कृष्ट गाउँपालिका हाम्रो अभियान भन्ने नारालाई अवलम्बन गरि ज्वालामूखीको दिर्घकालीन सोचलाई अक्षरसः कार्यान्वयनको चरणमा रहेको र स्थानीय तहको संस्थागत सुशासन र वित्तिय सुशासनलाई एकीकृत गर्दै सेवाप्रवाह, विकास निर्माण र रोजगारीको माध्यमबाट नागरिकको समृद्धिलाई प्राथमिकतामा राखि उत्कृष्ट गाउँपालिकाको रूपमा पहिचान बनाउन अभियानलाई सञ्चालन दिइनेछ ।
२३१. कार्यालयको संस्थागत विकास र सुशासन कामय गर्न कर्मचारीको मनोबल उच्च बनाउँदै असल अभ्यासको खोजी गरि प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्न उल्लेख्य भूमिका खेल्ने कर्मचारीलाई कार्यविधि तयार गरि पुरस्कृत गर्ने नीति लिइनेछ ।
२३२. आर्थिक पारदर्शिता र वित्तिय अनुशासनलाई कडाइका साथ पालना गर्दै बेरुजु नियन्त्रण (नियमित गर्ने, असूल उपर गर्ने समेत) लाई प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
२३३. भष्ट्राचारविरुद्ध शून्य सहनशीलताको नीति लिइनेछ ।
२३४. सरकारी स्वामित्वमा रहेका सार्वजनिक सम्पत्तिहरूको सीमाङ्कन र संरक्षण गरी विवरणलाई अभिलेखिकरण गरिनेछ ।
२३५. कार्यालयको दरवन्दी संरचना बमोजिम गाउँप्रहरी भर्ना गरि विपद् व्यवस्थापन तथा अनुगमन लगायतका कार्यालयबाट आवश्यकतानुसार जिम्मेवारी दिई खटाईने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

ग. सार्वजनिक सम्पत्ति व्यवस्थापन

२३६. गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका जग्गा जमीन, भवन, सवारी साधन, फर्निचर, मेसिन औजार लगायतका सबै भौतिक सम्पत्तिलाई सार्वजनिक सम्पत्ति व्यवस्थापन प्रणाली (PAMS) मा अभिलेखीकरण गरी व्यवस्थित गरिनेछ । साथै गाउँपालिका मातहत रहेका सामुदायिक विद्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाको स्वामित्व वा उपयोगमा रहेका भवन तथा जग्गालाई समेत नक्शांकन गरी यस प्रणालीमा आवद्ध गर्दै लगिनेछ ।
२३७. गाउँपालिकाले निर्माण गरेका सडक, पुल, बसपार्क, पार्क, उद्यान, चौतारो, ढल निकास, खानेपानी तथा सिंचाई संरचना, झोलुङ्गे पुल, सार्वजनिक भवन लगायतका सार्वजनिक सम्पत्तिहरूको पनि पहिचान तथा नक्शांकन गरी सार्वजनिक सम्पत्ति व्यवस्थापन प्रणालीमा अभिलेखीकरण गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ ।
२३८. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक तथा धार्मिक महत्त्वका सम्पदा, सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवन, खुलाक्षेत्र, धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थल, पोखरी, ढुंगेधारा, खोला तथा पानीका मुहान, कुवा, धारा, कुलो तथा नहर, घाट, पाटी, पौवा, सत्तल, धर्मशाला, ढल, नाला र सडकका दायाँ

बायाँका रुख तथा नदी वा सार्वजनिक स्थानमा रहेको स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य बस्तु एवम् सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेका काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर र सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ती जग्गा एवं अन्य वन क्षेत्रको नक्शांकन गरी संरक्षण र उपयोगमा जोड दिने नीति लिइनेछ ।

२३९. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका प्राकृतिक स्रोतबाट आर्जन गर्न सकिने राजस्व संभावनाको समेत अध्ययन गरी उपयोगमा ल्याउने र यी सम्पत्तिहरूलाई पनि क्रमशः सार्वजनिक सम्पत्ति व्यवस्थापन प्रणालीमा आवद्ध गर्दै लगिनेछ ।

घ. सार्वजनिक लगानी व्यवस्थापन

२४०. प्रयास पूर्वतयारी भएका र आर्थिक तथा प्राविधिक रूपमा सम्भाव्य आयोजना वा कार्यक्रम मात्र छनौट भएका छन् भन्ने वस्तुगत आधार विना नै रकम विनियोजन गर्ने पद्धतिले विनियोजित रकम खर्च भएर पनि प्रतिफल प्राप्त हुन नसक्ने, अधुरा वा बीचमा छोड्नुपर्ने आयोजनाको सङ्ख्या बढ्दै जाने र यसबाट सार्वजनिक स्रोतको जवाफदेही उपयोगमा प्रश्न चिन्ह खडा हुने समस्या आम रूपमा अनुभूत गरिएको छ । यस समस्याको निराकरणका लागि गाउँपालिकाबाट गरिने सार्वजनिक लगानीलाई वित्तीय अनुशासन, विनियोजन कुशलता र खर्चमा दक्षता अभिवृद्धि गरी नतिजामुखी बनाउन विद्यमान योजना प्रणाली सुधारमा विशेष जोड दिइनेछ ।

२४१. नतिजामुखी सार्वजनिक लगानीको सुनिश्चितताका लागि आर्थिक, सामाजिक, प्राविधिक र वातावरणीय दृष्टिले कार्यान्वयनयोग्य आयोजना पहिचान, छनौट र प्राथमिकीकरण गर्ने आयोजना बैंक पद्धतिको कार्यान्वयन मार्फत आयोजना छनौट प्रणालीलाई नियमबद्ध र तथ्यमा आधारित बनाई पूँजिगत लगानीमा विनियोजन दक्षता अभिवृद्धि गर्न र प्रतिफल सुनिश्चित गर्न जोड दिइनेछ ।

२४२. लैंगिक तथा जलवायु मैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना मार्फत आवधिक योजना वा रणनीतिक वा गुरुयोजनालाई वार्षिक बजेटसँग आवद्ध गरी उपलब्ध स्रोत साधनलाई योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकता अनुरूप परिचालन गर्ने पद्धतिलाई संस्थागत गर्दै लगिनेछ ।

ङ. सूचना तथा संचार नीति

२४३. गाउँपालिका, मातहतका सबै वडा कार्यालय र स्वास्थ्य चौकीहरूमा सोलार, इन्टरनेट, CC-Camera, E-Attendance जडान गरी प्रविधिमैत्री कार्यालय बनाई सकिएको छ । यसलाई आवश्यकता अनुसार सुधार र परिष्कृत गर्नको लागि Internet सेवालाई पूर्ण रूपमा निरन्तरता दिन Internet को Speed बृद्धि गर्न थप ISP सँग समन्वय गरिनेछ ।

२४४. गाउँपालिकाबाट प्रवाह गरिने सेवा सुविधालाई सूचना प्रविधि मैत्री बनाउनको लागि आधार तयार गर्न प्रत्येक वडामा Digital Literacy कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

२४५. गाउँपालिकाको दैनिक प्रशासन संचालनको लागि प्रयोग भएको दर्ता, चलानी, सिफारिश प्रणाली र योजना संचालन प्रणालीलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।

२४६. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विनियोजन भएका योजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन अवस्थाको विश्लेषण गर्ने र व्यवस्थित अनुगमन गर्ने पद्धतीको विकास गर्न अनलाईन योजना प्रोफाइल, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणाली लागु गरिनेछ ।

२४७. गाउँपालिकाको मध्यमकालिन खर्च संरचना Medium Term Expenditure Framework (MTEF) निर्माण, राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा रहेकोले यसलाई पूर्णता दिई आगामी आ.व. देखी गाउँपालिकाको वार्षिक विकास योजनासंग Tie-Up गरिने छ ।

च. विधेयक एवं ऐन नियम

२४८. नेपालको संविधान, २०७२ ले स्थानीय तहलाई दिएको अधिकारको पूर्ण उपयोग तथा परिपालना गर्न कार्यपालिका र गाउँ सभाबाट आवश्यक १४६ वटा ऐन, नियम बनाई कार्यान्वयनमा ल्याई सकिएको छ । थप ऐन, नियम, निर्देशिका र कार्यविधि आवश्यकता अनुसार तर्जुमा एवं अनुमोदन गरी कार्यान्वयनमा ल्याईने छ ।

२४९. गाउँपालिका तथा वडा तहबाट सम्पादन हुने कार्यलाई वैधता दिनका लागि विधायन समिति समेतको सिफारिसमा आवश्यक ऐन, नियम, कार्यविधि, निर्देशिका, मापदण्ड र दिग्दर्शनलाई स्थानीय राजपत्रमा तत्काल प्रकाशन गरिने परिपाटीलाई निरन्तरता दिईनेछ । साथै समयानुकूल नयाँ कानून निर्माण तथा कार्यान्वयनमा रहेको कानूनको आवश्यकतानुसार संशोधन गरि कानुनी शासनलाई थप सशक्त बनाइनेछ ।

२५०. गाउँकार्यपालिकाको लागि आवश्यक थप ऐन, नियम निर्माण गर्नको लागि विषय विज्ञ समेतको परामर्श चाहिने हुँदा यसको लागि आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरिनेछ ।

छ. सार्वजनिक साझेदारी नीति

२५१. सार्वजनिक निजी साझेदारीमा संचालन गरिने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ । सार्वजनिक निजी साझेदारीमा सञ्चालन हुने परियोजनाहरूको पहिचान, अध्ययन, विश्लेषण, मूल्यांकन तथा छनौट गरि अधि बढाइनेछ । जनस्वास्थ्य, शिक्षा, उद्यमशीलता तथा वातावरणको दिगो विकासको लागि Private People Partnership कार्यक्रमको शुरुआत गरिनेछ ।

२५२. योजना/आयोजनाको दीगोपना र सार्वजनिक लगानीलाई प्रतिफलयोग्य बनाउनको लागि स्थानीय उपभोक्तालाई नै सार्वजनिक सम्पतीको रेखदेख संरक्षणको जिम्मेवारी बनाउनको लागि आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।

२५३. सार्वजनिक निजी साझेदारीको अवधारणा अवलम्बन गर्दै टोल विकास संस्था, नागरिक तथा नीति क्षेत्र र गैरसरकारी संघ संस्थाहरूको परिचालनबाट गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक र भौतिक विकासमा जोड दिने नीति लिईनेछ ।

२५४. गाउँपालिकाले निजीक्षेत्रसंग साझेदारी गरी पूर्वाधार तथा अन्य क्षेत्रको विकासका लागि प्रचलित ऐन अनुसार सार्वजनिक, निजी साझेदारी कार्यविधि तयार गरि आवश्यकता अनुसार योजना तथा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

गाउँसभा सदस्य ज्यूहरु

अन्त्यमा,

प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमाको क्रममा राय, सुझाव र सहयोग प्रदान गर्नु हुने राजनैतिक दल, संघ र प्रदेशका माननीय ज्यूहरु, विषयगत विषय विज्ञहरु, गाउँपालिकाका कर्मचारीहरु, प्रधानाध्यापकहरु, महिला संजाल, दलित समुदाय, बुद्धिजिवी, सहकारी, निजी क्षेत्र, गैर सरकारी संघ संस्था, किसान, विद्यार्थी भाई बहिनी, श्रमिक वर्ग, व्यवसायी, नागरिक समाज, संचारकर्मी र सम्पूर्ण गाउँपालिकाका आमा, बुवा, दिदि, बहिनि तथा दाजु, भाई प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको लागि सबै पक्षबाट सहयोग हुने विश्वास व्यक्त गर्दछु ।

धन्यवाद ।

जय ज्वालामूखी !!!

यामनाथ दनै

अध्यक्ष

ज्वालामूखी गाउँपालिका